БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
АПРЕЛЬ
22
ВТОРНИК
№ 80 (4050)

Өртээ 20 коп.

Бөгүн Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 88 чыл болган.

Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар!

В. И. Ленин Москваның Кызыл шөлде, 1918 чыл.

Бүгү улустуң ынакшылы

В. И. Лениннің Төп музейиниң директору В .Ф. Морозов биле беседа

Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының улуг баштыңчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Лениннің төрүттүнген хүнүнден бээр 88 чыл болган оюн совет кижилер демдеглеп турар.

Ленинизмниң улам-на тиилеп турар идеяларын пропагандалаарының чугула төптериниң бирээзи болза В. И. Лениннің 22 чылдар мурнунда Коммунистиг партияның Төп Комитединиң шиитпирин өзугаар ажыттынган музейи болуп турар. Ооң залдарында 5 муң ажыг экспонаттарны чыгган. Ол дээрге Владимир Ильичиниң бодунуң эдилелдери болгаш ооң ажылдарының баштайгы үндүрүлгелериниң экземплярлары, Лениннің хол-биле бижээн үүлдериниң фотохоолгалары, делегейниң улустарының дылдарында үнген номнары, документальдыг фотографиялар, В. И. Лениннің үүлдерлиг большевикчи хуудустар болгаш солуннар, уран-үүлдерниң чогаалдары болуп турар.

Чаа хевирниң партиязын Ленин канчаар шудургу болгаш чүткүлдүг тургузуп турганын, ону револючу теория-биле чепсеглээнин, ревизионистерге болгаш марксизмниң өске-даа бүгү-ле болгаш чажыт дайзыннарынга удур демиселге каңналдырганын документилер чугаалап турар. Музейниң материалдары болза Владимир Ильичини эртемниң эң улуг кижизи, революцияның гениальдыг баштыңчызы, делегейде баштайгы социалистиг күрүнеениң тургузукчузу болгаш улуртукчузу кылдыр көргүзүп турар.

В. И. Лениннің Төп музейи улустуң ортузунда кайгамчык улуг сурагжып алдаржаан. Ону ажыткан үезинден бээр аңаа 17,5 миллион ажыг кижи чораан.

Сөөлгү үеде залдарның хөй нуруузунуң салыын эде тургускан.

Париж ажылчыннарының эрес-маадырлыг чоруун Ленин ыяк өөренип база бедин-биле үнелеп чораан. 1871 чылда оларның тургусканы коммунаны XIX үүс чылдың эң улуг пролетаржы шимчээшкининиң эң улуг хевири, Совет эрге-чагырганың эгези кылдыр ол көрген. Витриналарның бирээзинде Париж коммунаазының кежигүнү Г. Лефансениң «1871 чылда Париж коммунарларының шимчээшкининиң очериги» деп номунуң баштайгы кезээн В. И. Лениннің конспектилеп кылганының фотохоолгазын делгээн.

1902 чылдың апрель 21-де Лондонда Британ музейиниң директорунга Владимир Ильичиниң чагаазы кончуг солун. Даап бодаан фамилия-биле ол чагаага ат салгаш, аграр айтырыын өөренип көөру-биле Россиядан Англияда чеде бергенин дыңнаткан болгаш музейниң номчулга залынче кирер эргениң биледин аңаа бээрин дилээн.

Залдарның бирээзинде «Правданың» 1917 чылдың ноябрь 10-да (октябрь 28-те) үнген дугаары кадагалаттынып турар, ында Тайбың дугайында илеткелдің талазы-биле Советтерниң II Бүгү-россия съездизинге Лениннің допчу харыызын парлаан.

Хамааты дайынның чылдарында болгаш бистің Төрээн чуртувустуң тайбын ажылче шилчиишкининиң үезинде Лениннің ажыл-чорудулгазын көргүскен делгиир дыка немей долдунган.

Улуг Ленинге бистің улузувустуң болгаш даштыкы чурттардан келген кижилерниң кайгамчык улуг ынакшылының болгаш хүндүткелиниң дугайын экскурсантымарның бодалын бижиир номда артырган хөй санныг бижиглелдери чугаалап турар. В. И. Лениннің Москвада Төп музейинге-даа, ооң өске черлерде ажыттынган салбырларынга-даа ажылчы чоннарның баар чоруунуң чыл келген тудум өзүп турары база ол дугайын херечилеп турар.

(СЭТА).

Ленинчи орук-биле, коммунизмниң тиилелгезинче

Бөгүн Совет Эвилелиниң улустары болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннары бистің Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет күрүнеевистің үндезилекчизи, коммунизмниң улуг теоретиги болгаш ажылчын аңгының баштыңчызы—Владимир Ильич Лениннің төрүттүнген хүнүнден бээр 88 чыл болган оюн демдеглеп турар.

Улуг Лениннің ады күш-ажылдың бүгү кижилеринге кезээде эң-не чоок болгаш эргим. Ильичиниң өөрүп читпес овурхевирин эрттип турар шаг-үе бистен кажан-даа ыраадып шыдавас. Боттарының улуг баштыңчызының чагыларын амыдыралга боттандырып, коммунистиг ниитилелди ооң мерген угаанныг баш бурунгаар айытканы өзугаар тургузуп турар совет кижилерни өлүм чок ленинчи идеялар сорук киирип турар.

Төөгүлүг хөгжүлденің хоойлу өзугаар болур чоруктарынче онзазы-биле сиңнигип кирер салым-чаяанныг, марксизмни дириг боттуг байдалга чогаадыкчы өзу-биле хөгжүдүп база ажылдап билир, массаларның организакчызы болурунуң шылгарантай аргаларлыг болуп турганы-биле онзаланмышаан, Владимир Ильич Ленин делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң хүлээп көрдүнген баштыңчызы болган.

Делегейде депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенниң угаан-бодалында улуг Лениннің ады эртемниг коммунизмниң үндезилекчизи Карл Маркстың адындан чарлынмас. Ынчангаш коммунизм дугайында революстуг улуг өөредигни марксизм-ленинизм деп адап турар.

Бистің үевистің чогаадыкчы марксизми болур ленинизм болза ажылчын аңгының, тараачыннарның болгаш дарлаткан бүгү улустарның дайзыннары-биле, бистің чуртувустуң болгаш бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкининде ревизионизм-биле демиселге өзүп канналып келген. В. И. Ленин хөй чылдарның демиселинге марксизмни үүгле камгалап алган әвес, харын база ону төөгүлүг чаа байдалдарга таарыштыр хөгжүткен.

Бирги орус революцияның революстуг тулчуушкуннарының одунга, дерзии реакцияның болгаш империалистиг дайын үезиниң аар-берге шылгалдаларынга Ленин партияны каннаан, помещиктерниң болгаш капиталистерниң эрге-чагыргазын дүжүрери дээш шиитпирлиг тулчуушкуннарга партияны белеткээн. Ленин кижи төрелгетенниң төөгүзүнде чаа үеҗаданың эгезин салган Октябрьның социалистиг Улуг революциязының сорук киирикчизи болгаш баштыңчызы болган.

Коммунистиг партияның демисели-биле болгаш ажыл-чорудулгазы-биле Лениннің ажыл амыдыралы, ооң хөй талалыг ажылчорудулгазы кезээде чаңгыс кылдыр кагтыжып келген. В. Маяковский бодунуң «Владимир Ильич Ленин» деп шүлүглелинде мынчаар бижээн:

Аңгыларның алдары—партия ол.
Ленин биле партия—
Ийис-төрээн алышкылар,
Иези—төөгүге кым эң үнелигил?
Ленин дижир бис—
партия дээнивис ол,
Партия дижир бис,—
Ленин дээнивис ол...

Владимир Ильич Ленин партияның ролюнуң болгаш сорулгаларының дугайын, ооң ажып эрттер турганы санап четпес бергелерниң дугайын, ол ышкаш делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң хөрээнге улуг рольдуг болурунуң дугайын большевиктерниң партиязынга чагып чораан. Эрткен чылдар — ленинчи орук-биле чайгылыш чокка бурунгаарлап чоруп орар бистің партиявыстың шылгарангай чаалап алыышкынарының маргылдаа чок херечилели болур.

Октябрьның социалистиг революциязы —марксисчи-ленинчи идеяларның чаагай тиилелгези, ол идеялар амыдыралга бадыткаттынган болгаш херек кырында боттанган. Октябрьның тиилелгиг даштаашкыннары бүгү делегейде чүс-чүс миллион кижилерни оттуруп сергеткен, капиталистиг болгаш колониалдыг дарлалдан хосталыры дээш демиселге оларны көдүрүп үндүрген. ССРЭ-ге болган социалистиг революция делегейниң бүгү улустарынга коммунизмче баарынын кол чоон оруун ажыдып берген. Социализм хүн келген тудум-на өзүп быжыгып турар делегей системазы болу берген.

Лениннің идеялары Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының, Кыдаттың Коммунистиг партиязының, бүгү-ле акыдума коммунистиг болгаш ажылчын партияларның шиитпирлеринде болгаш ажыл херектеринде боттанган болгаш улам ыңай хөгжээн.

Социализмни тургузарының ССРЭ-ниң дөртен чылдар дүржулгазы-биле хынаттынган ленинчи оруу—карачаңгыс шын орук ол деп чүвеге Коммунистиг партия, совет улус бүзүрээн. Ол болза чаа ниитилел тургузуун тургузарынга, Коммунистиг партияның удуртур ролю турда, пролетариат диктатуразының, ажылчын аңгының тараачыннар-биле эвилелиниң, деп эргелиг хөй национал хостуг улустарның найыралының оруу болур.

Россияның кыдыг кызыгаарынга турган хожудангай национал улустарны бүгү талазы-биле мурнакчы улустарның деннелинге чедир көдүреринге Ленин улуг сагыш салып чораан. Бо айтырыгны чөптүү-биле шиитпирлээриниң кол үүлү болза национал айтырыгны марксизмге үндезилээш шын шиитпирлээри болур деп чүвени ол өөреткен. Улустарның национал ылгалы чокка оларга политиктиг деп эргени хандырарынче бистің партиявыс Владимир Ильичиниң чагыларын өзугаар улуг кичээнгейни салып турар.

Ооң түннелинде бистің чуртувуста хөй национал улустар Совет Социалистиг Республикаларның улуг эвилелинде чаңгыс өг-бүле ышкаш эп-найыралдыг чурттап, коммунизм тургузуушкунунуң хөрээнге улустарның ниити эрге-ажыы дээш туржуп турарлар. Улустарның улуг найыралының мындыг үлегер чижээн мооң мурнунда делегейге чаңгыс-даа чурт көрүп көрбээн.

Ленинчи национал политиканың ачызында бистің Тыва автономнуг областың экономиказы болгаш культуразы хүн-бүгү сайзырап, чоннуң материалдыг чаагай байдалы Совет Эвилелиниң бүгү улустары-биле бир дөмей соксаал чок бедип турар.

Удуртулганың ленинчи принциптеринге үндезилээш колхоз тургузуун улам ыңай сайзырангайжыдар болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязының төөгүлүг шиитпирлеринте сорук кирген бистің областың ажылчы чону бүгү совет улус-биле бир дөмей улуг Лениннің төрүттүнгениниң бээр 88 чыл болганының хүнүн ажылагый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү фронтуларынга бедик көдүрлүүшкүннүг, чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткып турарлар.

Областың бүгү үлетпүр бүдүрүлгелери ниитизи-биле бирги кварталдың онаалдазын ниити продукция талазы-биле 103,7 хуу, бараанныг продукция талазы-биле 114,8 хуу күүсеткен. Мал ажылынын продуктулуун, ылаңгыя сүт бүдүрүлгезиниң болгаш күрүнеге дужаарының талазы-биле бедик көргүзүглерни Бии-Хем, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл районнарының колхозтары чедип алган. Күш-ажылчы бедик түннелдериң өске-даа хөй санныг чижектерин көргүзүп болур.

Ынчалза-даа бистің хүн-бүрүдеги практиктиг ажыл-чорудулгавыста, ылаңгыя мал кыштагладыышкынында болгаш часкы хову ажылының белеткелдеринде, ооң чорудулгазында ам-даа улуг четпестерниң бар болуп турарын утпас ужурлуг бис. Четпестер-биле эптеш чок болурунга, илереттинген четпестерни доп-дораан чайладыр херекке төлептиг болурунга улуг Ленин бисти өөредип чораан.

Ленинизм—бистің тиилелгелиг тугувус, коммунизм дээш демиселге бистің дайынчы чепсээвис. Ленинизмге шынчы болуру—бистің күрүнеевистің болгаш бистин хөрээвистің тиилеттирбес чоруунун үнер дөзү ол.

Улуг Лениннің өлүм чок тугу, коммунизмниң тугу чурттап, тиилеп турөун!

ВЛКСМ-ниң XIII съездизи

Улуг солун чугаалажылга Кремльдің Улуг ордузунга дөрт хүннер үргүлчүлээн.

Съездиниң апрель 18-те өртенги хуралы. Эштер **А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, А. Н. Косыгин** Президиумга көстүп келирге төлээлер болгаш аалчылар диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Отчет илеткелдерни чугаалажып көөрү үргүлчүлээн.

СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. С. Хрущевтүң съездиге чугаалын төлээлер болгаш аалчылар чылыыбиле уткааннар.

ВЛКСМ ТК-ның ажыл-чорудулгазынга хамаарыштыр съездиге төлээлериң чугаалаан шүүмчүлекчи саналдарының чөптүүнүң дугайын ВЛКСМ ТК-ның секретары **А. Н. Шелепин** бодунуң допчу харыызынга медеглээн.

ВЛКСМ Төп комитединиң политиктиг шүүмүүн шын деп көрген болгаш ооң практиктиг ажыл-чорудулгазын үүлдүгзүнген доктаалды съезд бир үн-биле хүлээп алган.

ВЛКСМ ТК-ның отчет илеткелиниң талазы-биле резолюцияны, ВЛКСМ-ниң Уставынга чамдык өскерилделер дугайында доктаалды, ВЛКСМ-ниң Төп ревизия комиссиязының отчет илеткелиниң талазыбиле доктаалды хүлээп алган.

ВЛКСМ-ниң XIII съездизиниң апрель 18-те болган түннел хуралынга Индияның Коммунистиг партиязының аныяктар секциязынан **Сунила Кумар Мунси,** бүгү Цейлоннуң аныяктарының коммунистиг эвилелдериниң конгрезинден **Ратнавир,** Японияның демократтыг аныяктарының Лигазынан **Минору Маеда** съездиге чүректиг ханызынан байыр чедирип, чүве чугаалааннар.

Ооң соонда Бүгү-эвилелдің Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң удуртур органнарының соңгулдаларының түннелдерин чарлаан. ВЛКСМ-ниң Төп Комитедин болгаш ВЛКСМ-ниң Төп ревизия комиссиязын соңгаан.

ВЛКСМ-ниң XIII съездизи дөрт чылдарның дургузунда комсомолдуң ажыл-чорудулгазының түннелдерин үндүрген, келир үениң дайынчы эки программазын ажылдап кылган, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ленинчи Төп Комитединиң болгаш СЭКП ТК-ның Президиумунуң удуртулгазы-биле ВЛКСМ-ниң Төп Комитединиң чедишкинниг чорудуп келген ажылын бир үн-биле үүлдүгзүнүп көрген деп ВЛКСМ ТК-ның секретары **В. Е. Семичастный** төлээлерге медеглеп чугаалаан.

Комсомол бүгү-ле алдарлыг үүлдерни төрээн Коммунистиг партияның ачызында чедип алган деп эш Семичастный чугаалаан. Партияның айтыышкыннары, ооң сүмелери бистерни күш киирип, чурттаар, демисежир болгаш тиилээр талазы-биле бистерге дузалап турар.

Бистің аныяктарывысты, комсомолдуң активин кижизидер дугайында кичээнгейи болгаш алызындан чаагай сагыш салыышкыны дээш, комсомолчу кадларга көргүзүп турар онза бүзүрели дээш бистің партиявыска, ооң Төп Комитединге хемчээл чок өөрүп четиргенивисти илергейлээли.

ВЛКСМ-ниң Төп Комитединиң—хөй миллион кежигүннерлиг Ленинчи комсомолдуң дайынчы штавын съезд соңгаан. Комсомолдуң удуртур органнарында хөй-хөй аныяк эштерни соңгаан. Бистің комсомолувустуң хөй-хөй чылдарда билип, үнелеп болгаш хүндүлеп келгени бистің хөй-хөй эштеривис болгаш өөнүктеривис партияның, ажыл-агыйның болгаш күрүнеениң ажылынче Төп Комитеттің хүрээлериниң чоруп турар-дыр.

Ам өске ажылче чоруп турар идепкейлиг болгаш ат алдарлыг комсомолчулар—ВЛКСМ Төп Комитединиң кежигүннери, ТК-ның бюрозунуң кежигүннери, ВЛКСМ ТК-ның секретарылары эштер **А. Н. Шелепинге, З. П. Тумановага, В. И. Залужныйга,** а ол ышкаш ам ССРЭ-ниң Культура министринде ажылдап турар **Н. А. Михайловка** оларның комсомолга үре-түннелдиг ажыл-чорудулгазы дээш съезд бистің ханызы-биле өөрүп четиргенивисти илередир болза бүгү төлээлерниң ниити бодалын илереткени ол болур деп эш Семичастный чугаалаан.

Съездиниң президиумунуң даасканын өзугаар эш Семичастный совет аныяктарны коммунистиг өзуга кижизидер талазыбиле хөй чылдардагы үре-түннелдиг ажыл-чорудулгазы дээш съездиниң өмүнээзинден эштер А. Н. Шелепинге болгаш Н. А. Михайловка өөрүп четириишкинни чарлаар, оларны Бүгү-эвилелдің Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң хүндүлүг кежигүннериңе соңгуур болгаш ВЛКСМ ТК-ның Хүндүлел бижиинге киир бижиир деп саналды киирген.

Ол саналдарны съезд бир үн-биле үүлдүгзүнген.

ВЛКСМ ТК-ның хүндүлүг кежигүннери А. Н. Шелепин биле Н. А. Михайлов өөрүп четиргенин илергейлеп, чүве чугаалааннар.

ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнга белеткел-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң бүгү эр-хөрээжен комсомолчуларынга, оолдарынга болгаш кыстарынга Кыйгырыгны съезд хүлээп алган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединте байырлыг чагааны ВЛКСМ-ниң XIII съездизи сорук киириишкинниг улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

Хүн айтырыы доозулган. ВЛКСМ-ниң XIII съездизи хаглынган деп чарлаан.

ВЛКСМ ТК-ның пленумунуң дугайында

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Комсомолдуң XIII съездизинден соңгуттурган ВЛКСМ-ниң Төп Комитединиң бирги пленуму болган. Пленум организастыг айтырыгларны чугаалашкан.

ВЛКСМ Төп Комитединиң бюрозун эштер **А. И. Аджубей, А. Н. Аксенов, Л. К. Балянская, Э. К. Беман, Н. Ш. Васадзе, В. И. Дрозденко, С. Д. Кенжебаев, Г. А. Криулин, В. П. Логинов, Н. Н. Месяцев, В. М. Мироненко, К. Муртазаев, С. П. Павлов, С. К. Романовский, В. Е. Семичастный, Е. Н. Соколов, А. А. Сосин** составтыг кылдыр соңгаан.

ВЛКСМ ТК-ның бюрозунуң кежигүннеринге кандидаттар кылдыр эштер **В. П. Лысенко, В. И. Попов, П. Н. Решетов, Г. П. Сарафанникова, В. А. Саюшев, М. И. Халдеев, Г. П. Шатунов** оларны пленум соңгаан.

ВЛКСМ ТК-ның Бирги секретарынга пленум эш **В. Е. Семичастныйны** соңгаан. ВЛКСМ ТК-ның секретарыларынга эштер **А. Н. Аксенов, Л. К. Балянская, Э. К. Беман, Н. Ш. Васадзе, В. П. Логинов, Н. Н. Месяцев, К. Муртазаев, С. П. Павлов, С. К. Романовский** оларны соңгаан.

* * *

Комсомолдуң XIII съездизинден соңгуттурган ВЛКСМ-ниң Төп ревизия комиссиязының хуралы болган. Организастыг айтырыгларны хуралга чугаалашкан. ВЛКСМ-ниң Төп ревизия комиссиязының даргазынга эш **Б. Н. Темниковту** соңгаан.

ЛЕНИН АТТЫГ КОЛХОЗТАРДА

Организастыг күш-ажыл

Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели Чөөн-Хемчик районда мурнакчы колхозтарның бирээзи. Артель бүдүрүлгезиниң кол адыры мал болза-даа, ооң бажын өстүрүп, продуктулуун бедитпишаан, чер ажылын хөгжүдеринче база чугула кичээнгейни салып турар. Дүжүт чыл бүрүле чаагай, ылаңгыя эрткен чылын гектардан ортумаа-биле 15 центнер тарааны өстүрүп ажааган.

Колхозтун тарылгазының шөлү бо чылын 1848 (а тараа культураларының 1300) гектарга калбарар, ооң иштинде кур черлер 1119 гектар. Ол болза эрткен чылдыындан 600 гектар хөй болур. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Дүдерааның редакцияга дыңнатканы болза:

— Тарылгага белеткеливис мурнуку чылдардан дээре болган. Үрезинни чогуур өйүнде арыглаан, ооң үнүүчелин хынаан, септелгелерни организастыг доосканн турган. Сесеге болгаш Көк-Терек хову турлагларында ниити чурттаганың 5 бажыннарын, столоваяны, механизаторларга 2 вагончиктерни база белеткээн. Хар агып, черниң эрээнинге холбаштыр бисте хову ажылы организастыг эгелээн.

Колхозчу тараажыларның механизаторлар-биле демниг күш-ажылының түннелинде Ленин аттыг колхоз апрель 20-ге чедир 1200 гектарның шыгын базырган, 150 ажыг гектарны дискалаан, 95 гектарны лущильниктээн болгаш 105 гектарны чудук сөөрттүп чууртурган. Тракторнуң алды агрегаттарының ийизи чаштырып эгелей берген. Бо хүннерде 200 ажыг гектарда кызыл-тас тарыттынган.

Тарылганы майнын байырлалынга уткуштур апрель 30-де доозары дээш күш-ажыл улам калбарып турар.

Баштайгы хүнүнде

Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхоз апрельдің 20-де часкы хову ажылын эгелей берген. Хүннүң ийиги чартыыныдан эгелээш 21-ниң өртенинге чедир 250 гектарның шыгын базырып илиртээн, 50 гектар кур черни андарган.

Хүндуску эөлчегде Дамбай-оол 80 гектарны, Богалкин 73 гектарны илиртээн, а дүнеки эөлчегниң механизаторларындан Сагаан-оол, Баранов олар 25 гектарны андарган. Демир-Суг участогунда Маркс-оол ийи хүн 11 гектарның орнунга 18 гектарны андарган. Ол ышкаш «Беларустың» башкарыкчылы комсомолчу тракторист Кызыл-оол хүнде 27 гектарны илиртээр норманы 52 гектар чедирген.

Колхозтун эш Хууракайга удуртурган хову ажылының бригадазы трактор агрегаттарын эки хандырып турар.

В. И. Лениннің тыва дылда чогаалдары

Тывының ном үндүрер чери сөөлгү чылдарның иштинде Владимир Ильич Лениннің өлүүн хөй чогаалдарын тыва дылга очулдургаш, парлап үндүрген. Оларның иштинде «Чүү кылырыл?», «Бир базым бурунгаар, ийи базым аткаар», «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактиказы», «Империализм капитализмниң дээди чадазы», «Аныяктар эвилелдериниң сорулгалары», «Күрүне болгаш революция», «Кооперация дугайында», «Совет эрге-чагырганың өөлчеглиг сорулгалары», «Марксизмниң үнген үш үндезиннери болгаш тургустуңган үш кезектери», «Америк ажылчыннарга чагаа», «Фридрих Энгельс», «Карл Маркс», «Великорусстарның национал чоргааралының дугайында» болгаш өскеда чогаалдар бар. Ол номнарның тиражы шуптузу каттышкаш 70 муң ажып турар.

1958 чылда «Партияның чаңгыс эвиниң дугайында», «Массалар ортузунга партияның ажылы» болгаш «Марксизмниң төөгүлүг хөгжүлдезиниң чамдык онза үүлдери» деп чогаалдарны парлап үндүрер.

ЛЕНИНИЗМНИҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ

Ленинчи партия

Чижегдеп бодаарга коммунизмниң сүнезини Европаны кезилдир чоруп, Россияның кырынга чаңнык, динмирээшкинниг булуттар улам-на мөөннежип турган үеде, Симбирск чурттуг аныяк Ульянов К. Маркстың «Капиталын», Коммунистиг манифестини сиңниге берген номчуп турган. Хаанныг ёзунуң болгаш капиталистиг дарааддың кинчи човуланындан ажылчы чоннуң үштүнүп үнериниң оруун Маркстың «Капиталындан» Ленин көрген.

Ынчалза-даа ол үеде хосталгаже орукта чүү-даа чүве үреп шыдавас ышкаш кылдыр сагындырар хана турган. Ол хана мазырының күжүнге чылча шаптырып, хүл-ыйба болу бээр деп бүзүрел Ленинге шуут төрүттүнген.

Бодунуң күзел соруу-биле, угааны-биле, шынчы сөстери-биле, чайыннанчак идеязы-биле ажылчын аңгыны каттыштырып, маска, кадыр тутканнарны эвилеп, чоннуң капитализмге удурланган килецин эчис сорулгаже углап шыдаар чаа хевириниң партиязын тургузар планны Ленин ажылдап кылган. Ындыг планны Ленин Тыва чурттундан ырак эвесте Шушенскоеге ажылдап кылган дээрзин бис улуг өөрүшкү-биле, чоргаарал-биле сактып билип турар бис.

Удатпаанда ажылчыннарның холдарынга «Искра» («Чаштанчы») солун туттунуп келген. Ол ленинчи чаштанчыдан чалбыып үнгеш, оон өскээн өртке хаанныг ёзу тургузуг өрттенип хүүкталыр деп бүзүрел ажылчыннарны хайныктырып үндүрген.

Хосталгаже, эчис сорулгаже орукта ханаже 1905 чылдагы баштайгы шавар халдаашкын чедимче чок болурга, меньшевиктер, оппортунистер «боо туткан херээ чок турган» деп алгыржып үнгеннер. Ынчалза-даа ажылчыннарны улуг баштыңчызының мындыг сөстери ундаратпайн, а улам хей-аът киирип турган:

— Боону тудар херек, боону улам шиитпирлиг, улам дидим тудар херек.

Чүү-даа үреп шыдавас кылдыр сагындырып турган хана—хаанныг ёзу буза шаптырын каан соонда безин меньшевиктер «эрге-чагырганы холга ап шыдаар партия Россияда чок» деп алгыржып турда:

— **Ындыг партия бар!**—деп сураглыг ленинчи сөстер чангыланып үнген.

Ол ленинчи партия «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» деп лозунгунуң адаабиле 1917 чылдың октябрьда бүгү национаддарның ажылчыннарын болгаш тараачыннарын сөөлгү, шиитпирлиг тулчуушкунче баштап киирген. Октябрь 24—25-тің төөгүлүг дүнезинде большевиктерге баштаткан Питериниң ажылчыннары—кызыл гвардейжилери, революстуг матростар, тараачыннар-солдаттар «Интернационалдың» мындыг одуругларының аялгазын ырлавышаан, контрреволюстуг түр чазактың хоргадааны Кышкы ордуже шаап халдап кирип турган:

Эң-не сөөлгү, үжүүрлүг
Эрес чаавыс ол-дур!
Интернационалдааш,
Ишчи чоннар сергээл!

Ол күчүлүг аялгага «Авроранын» үгер бооларының даштаашкыны каттышкан. Ол даштаашкын чаа үениң, социализм үезиниң төрүттүнгенин бүгү делегейге медеглээн.

Эрге-чагырганы бодунуң холунга ап шыдаар **«ындыг партия бар!»**—деп улуг Ленинниң сөстери бүгү делегейге мөңгези-биле бадыткаттынган.

Чылдар, он-он чылдар эрткилээн. Бо аразында совет чуртка айыылдыг кара шуурганнар, оттуг чалбыраашкыннар чеже болбаан дээр! Эң-не айыылдыг үеледе, өлүм-биле сегиржип алышкынның үелериндe безин, ол айыылдан чуртту камгалап шыдаптар **«ындыг партия бар!»**—деп бодал бистиң тиилелгеге бүзүреливисти быжыглап турган.

Ындыг партиянын, коммунистерниң партиязының, Ленинниң үндезилеп, каналдырган партиязының удуртулгазы-биле совет улус канчаар-даа аажок аар бергелерни, аш, түреңгини ажып эрттип, бистиң чуртувуска чаа ниитилелди тургускан.

Самлар, түреңги, аш болгаш диленчи чоннуг чораан Тыва ындыг партияның сактып хаммас сагыш салыышкынының ачызында бөгүн хөгжүдениң капиталистиг оруунуң човуланын таварбайн, шуут социалистиг орукта быжыы-биле кирген. Тыва улус ам бүгү улус-биле кады коммунизмни тургусчуп турар.

Улуг-улуг хемнерде гидроэлектростанцияларның тудугларын, делегейде эң баштайгы атомнуг электри станциязын, «Ленин» деп атомнуг ледоколду, «ТУ-104» деп реактивтиг самолеттарны, диптер аразынга ужугар ракеталарны, Черниң баштайгы совет эдеринчилерин шуптузун бистин-дир деп бүгү совет улустар-биле кады тыва улус чоргаарал-биле чугаалап турар.

Чоннуң дугайында сагыш салыышкын —партияның дээди хоойлузу. Совет улустуң чаагай байдалын улам-на долузу-биле хандырар талазы-биле партияның чорудуп турар чаа-чаа хемчеглери коммунизм дээш демиселге чаа-чаа тиилелгелерже бистиң улусту сорук киирип турар.

— Коммунизмни тургузар дээш демиселге совет улустуң сорук киирикчиси болгаш удуртукчу улуг күжү—Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязы делегерзин!—деп йөрээривис **ындыг партия бисте бар.**

Х. БАЙКАРОВ.

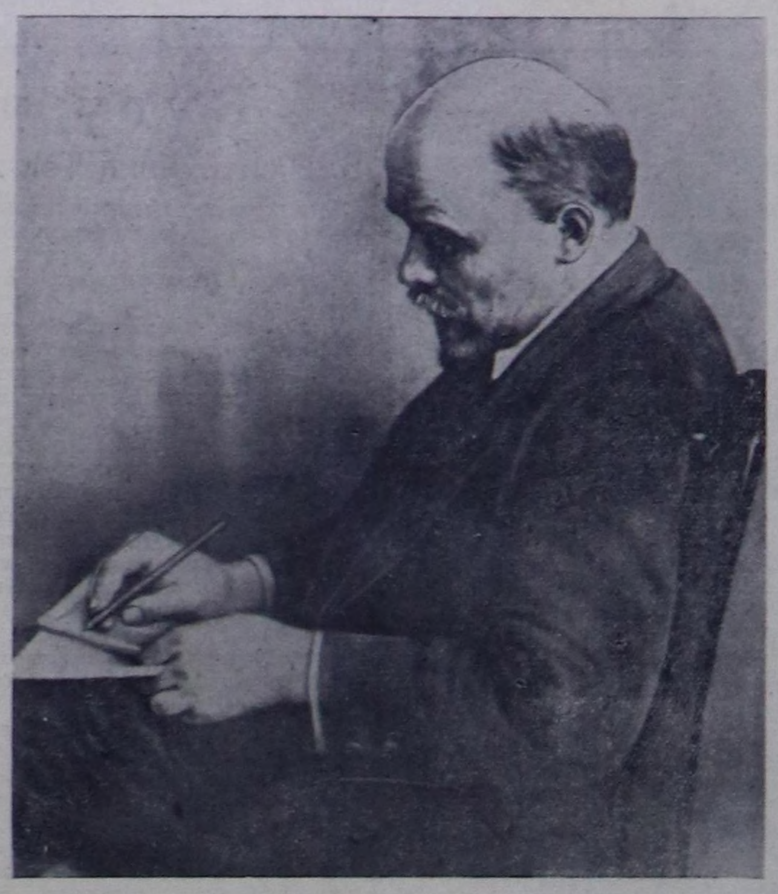

В. И. Ленин партконференцияда

БАШТЫҢЧЫНЫҢ ДААЛГАЗЫ-БИЛЕ

1918 чылдың майда, бөлүк балтийжи матростар болгаш питержи кызыл-гвардейжилер бистерни Москваже чорудувуткан. Мөөн кирип алганым онза отрядка Кремльди камгалаарын, найыслалга революсчу корум-чурумну камгалаарын даасскан турган.

Августуң баштайгы хүннеринде, онза отрядтың бөлүк он дайынчылары бистерни партияның ТК-же кыйгырты берген.

ТК-га бисти И. В. Сталин хүлээп алды. Фронтуларда байдалдың дугайын, дайынның тыылынга партизан демиселин организастаарының эргежок чугулазының дугайын ол биске чугаалап бергеш, партизан отрядын организастаар дугайында дуза көргүзери-биле Красноярскиниң чажыт комитединиң эргезинче чоруптарын биске саналдады.

Беседа өйүнде, ийинде эжиктен өрээлче хенертен В. И. Ленин кирип келген. Командылапкан чүве дег, олурган черлеривистен тура халып келдивис.

Владимир Ильич кижи бүрүзү-биле мендилежип, холдарывысты туткулааш, оон олургулаңар дээш, биске чугаалай берген.

— Силернин күүседир ужурлуг сорулгаларыңарны эш Сталин тодаргай таныштырып берген боор. Силерге таварыып болур бергелерни база-ла чугаалаан боор. Ынчаарга силер кандыг-даа бергелерге таварышсынарза, чангыс чүүлү—тиилелге бистин болур, Россияның ажылчын аңгызы тараачыннар-биле эвилеп-дежип алгаш тиилээр деп чүүлү утпас ужурлуг силер.

Ленинчи чагыгның утказы ындыг болган. Ону чугаалааш, чедишкинниг болурвусту Владимир Ильич күзеди.

Красноярскиге келгеш, тараачыннарның тура-халыышкын отрядынга бистин амыдыралывис болгаш дайынчы ажылчорудулгавыс эгелээн, ол отряд сөөлүнде барып Кравченко—Шетинкиниң партизан армиязынга каттыжа берген.

Ленинчи чагыг эң-не аар-берге үеледе бисти күш киирип турган.

В. ИВАНОВ,
Сибирьге хамааты дайынның киржикчизи.

Лениниң төрүттүнген черинде

Ульяновск — совет кижи бүрүзүнге эргим үнелиг хоорай. Анаа 1870 чылдың апрель 22-де улуг Ленин төрүттүнген.

Лениниң төрүттүнген хоорайын, дорукан бажынын, ойнап, өөренип өскени черин көөр дээш Ульяновскиже бистиң чурттуң бүгү черлеринден, даштыкы чурттардан муң-муң кижилер аалдап барып турар. Анаа барган кижилер Ульяновтарның өг-бүлезинин 1878—1887 чылдарда чурттап турганы, ам музей-бажыңга эң баштай чеде бээр.

Ол дээрге анаа музей эвес—Ульяновтарның өг-бүлезинин чурттап турган бажыңы. Ол бажыңның иштин шаанда оон эзелериниң канчаар чурттап турган байдалы хевээр кылдыр дерип каан. Ол бажыңның турар кудумчузун ынчаарда Ленин кудумчузу эвес, а Московская кудумчу деп адап турган, ол хоорайны Ульяновск эвес, а Симбирск деп турган.

Улуг эвес, ынчалза-даа чырык өрээлдерни бөдүүн херекселдер-биле дерээн, чечектер салгылап каан турар. Ниити өрээлде—бичежээк рояль болгаш үр болганындан саргара берген саазынныг ноталар. Ульяновтарның өг-бүлези шуптузу музыкага ынак улус турган. Ол роялга Лениниң авазы Мария Ульяновныч ойнаан аялгаларын Володя Ульянов дыка таалап дыңнаар турган. Ниити өрээлдин кожазында — Лениниң адазы Илья Ульяновтуң кабинеди. Ында улуг столдуң кырында чыып салган номнар бар. Оларның аразында—сураглыг педагог чораан Ушинскийниң чогаалдары, улустуң училищезинин кэш чылдар дургузунда ажылынын отчеттары. Бажыңның адакы кадында өг-бүленин чемненир өрээли, иезинин болгаш уруглар ажаакчызының өрээлдери.

Ульяновтарның өг-бүлезинин оолдарының өрээлинге баар дээн кижи кызыы ыяш чадалап үне бергеш, бир өрээлге кире бээр. Ол болза Володя Ульяновтуң каш чылдарда чурттап турган өрээли ол. Ол өрээлде өске доора артык чүве чок, анаа-ла бөдүүн кылдыр—ол үедээзи хевээр кылдыр дерип каан. Ында—демир орун, өөредилге номнарын болгаш Володяның ынакшып номчуп турган номнарын бөле салгылап каан турар. Ханада—чер бөмбүрзээнин ийи талаларының картазы болгаш номнар салыр полка.

Гимнасчы (школачы) Володя Ульяновтуң өөредилгезинин табельдерин анаа барган кижилер улуг сонуургал-биле көрүп турарлар. Ол табельдерге черле өскерилбес «5» демдектер салган болгаш «бирги шаннал-биле шилчээн» деп демдеглелдерни бижээн. Оларның чанында—бышкан билигниң аттестады болгаш алдын медаль. Ол болза Володя Ульяновтуң гимназия (школа) доосхаш, алган аттестады болгаш шаннаткан алдын медалы ол.

Владимир Ильичиниң ады-биле холбагдалдыг черлер Ульяновск хоорайда хей. Хоорайның бедик болгаш көрүштүг чараш черинде библиотека бар. Володя Ульянов оон эң идепкейлиг номчукчузу турган. Ол библиотекадан чүс хире базым черде улуг ак бажыңның ханазында мрамор даш самбырада мынча деп бижээн: «Маңаа Владимир Ильич Ульянов-Ленин өөренип турган (1879—887 чылдарда)» Шаандагы Симбирскиниң ол бажыңынга оолдарның классиктиг гимназиязы турган, ам ында — Ульяновск хоорайның № 1 школазы. Володя Ульяновтуң өөренип турганы чедиг классты ам музей-класс кылып каан. Ол классты хей чылдар мурнунда турганы ышкаш шак-ла ынчаар дерип тургускан. Үшкү одуругнуң соңга чанында партага гимнасчы Володя Ульянов олуруп турган.

Ульяновскиде В. И. Лениниң ады-биле холбашкан төөгүлүг черлерни кам-хайыралыы-биле кадагалап ажаап турар болгаш ол төөгүлүг черлерни анаа барган кижилер сеткил сагыш хайныгыышкыны-биле көрүп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи, ажылчы чоннарның улуг башкызы болгаш баштынчызы улуг Лениниң амыдыралының төөгүлүг болгаш алдарлыг оруу ол хоорайдан —амгы Ульяновскиден эгелээн.

Тывадан ырак эвесте

Тывадан ырак эвесте—Саяның артыы эдээнде Шушенское суурнуң дугайын чер бөмбүрзээнин барык-ла бүгү черлеринде билир.

Минусинскиден Тываже кээр оруктуң чанында мынча деп бижип каан турар.

В. И. Ленин
1897 чылда Шушенское
суурже шөлүткеш,
аңаа 1900 чылга чедир турган.

«Шу-шу-шу—багай эвес суур-дур»—деп, Владимир Ильич анаа келгениниң баштайгы хүнүнде авазынга чагаазынга бижээн. Ол дээрге чүгле авазының хөөнүн чазааны ол. Дунмазынга чоруткан чагаазынга оон бижээни: «Шу-шу-шу суурнуң дугайын бижип көр деп дилеп турар-дыр сен, Маняша... Гм, гм! Ону бир катап бижээн ышкаш-тыр мен. Каш кудумчуларлыг улуг суур-дур, элээн-не малгаштыг, доозуниуг —черле ындыг боор чүве ийнеп».

Ам Шушенское суур — барык-ла хоорай шинчи кире берген. Кол кудумчулары болгаш төп шөлү асфальтылаттынган. Ында мында хей каът бажыңнар: Советтер бажыны, гостиница, харылзаа бажыңы, школа, көдээ ажыл-агый техникумунуң дөрт каът бажыңы, эмнелгениң кол корпузу, Культура бажыңы.

Ол суурда ийи музей-бажыңнарны В. И. Ленин биле Н. К. Крупскаяның чурттап турганы хевээр кылдыр дерип тургускан. Ында херекселдер шуптузу бөдүүн—кааскоя эвес, артык чүве чок, демир-үжүүнүн сывын хыырыгыштан кылган.

В. И. Ленин ол хыырыгыш сыптыг демир-үжүк-биле үжен ажыг чогаалдарны бижээн. Оларның аразында «Чаа фабрика хоойлузу», «Орус социал-демократтарның сорулгалары», «Россияга капитализмниң хөгжүлдези» чижектиг сураглыг номнар бар.

Шушенское суурнуң ортузунда Лениниң чөөн чүкче холун сунуп алган тураскаалы бар. Оон холун сунганы чөөн чүк ам бөгүн хайныгып көдүрүлген. Чөөн чүкте эң хей кижилиг чурттун—кыдаттың төлээлекчилери Шушенскоеде музей-бажыңга чорааш, демдеглел дептеринде мынча деп бижээн: «Эш Лениниң ады биске дыка эргим, чүге дизе Кыдатка революцияның тиилелгези оон-биле холбаалыг. Шушенское суурга чораанывыстың ачызында коммунизм тургузар талазы-биле ниити херек дээш демисежирде бистиң шиитпирливисти улам улуу-биле быжыглады. Холдарывыстан туттунчуп алгаш, Лениниң айыткан оруу-биле бурунгаарлаар бис».

Шушенскоеде В. И. Лениниң музей-бажыңына чораан кижи бүрүзү ол сөстериниң адаанга адын салырынга белен.

ЛЕНИННИҢ КООПЕРАТИВ ПЛАНЫНЫҢ БОТТАНЫП ТУРАРЫ

С. ТОКА,
СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары

Апрельдің 22—социалистиг революцияның болгаш коммунизм тиилелгезинің улуг генийи—Владимир Ильич Лениннің турескаалының хүнү. Социализмниң тиилээриниң болгаш капитализмниң буурап дүжериниң дугайында Лениннің гениальдыг өөредии кижи төрелгеттен ниитилелиниң төөгүлүг хөгжүлдезиниң чайлаш чок фактору болуп турар.

Россияга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези чурттун улустарының ниитилел амыдыралының хөгжүлдезиниң чорудулгазын үндезини-биле өскерткен, түрегделден болгаш хоозуралдан ажылчы чоннарны кеззе шагда хостаан, бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү улус ажыл-агыйын социалистиг ёзу-биле чаартырының сорулгазын хүнүң ээлчээнге херек кырында көдүрүп үндүрген.

Көдээге социалистиг тургузуушкуннуң практиказынга болгаш марксисчи теорияга шылгарангай салыышкын болза, ажылчы чоннарның хей миллион массаларын, тараачыннарны социализм тургузуушкуннуче хандыкшыдарының кара чаңгыс шын оруун, механизастаан социалистиг улуг чер ажылын тургузарынче орукту айыткан ленинчи кооператив планы болуп турар.

Өске байдалдар бар турда чаңгыс чүгле кооперастаашкын бистиң чуртувуска социализмни тургусканы ол болур деп кооперация дугайында үүлүнге В. И. Ленин чугаалаан.

«Шыны-биле алырга, бүдүрүлгениң бүгү-ле улуг чепсек-херекселдеринге күрүнениң эрге-чагырганы, пролетариаттың холунда күрүнениң эрге-чагырганы, хей-хей миллион үүрмек быдаргай тараачыннар-биле ол пролетариаттың эвилели, тараачыннарга хамаарыштыр ол пролетариатка удуртулганы хандырары болгаш оон-даа өскелер—долу социалистиг ниитилелди тургузарынга чаңгыс кооперациядан, чүгле чаңгыс кооперациядан херектиг бүгү-ле чүве ол эвес деп бе... аңаа бүгү-ле эргежок чугула чүве ол эвес деп бе? Социалистиг ниитилелди тургусканы ам-даа ол эвес, ынчалзажок ол дээрге, ону тургузарынга бүгү-ле эргежок чугула болгаш четчир чүве ол тур». (В. И. Ленин, шилиттинген чогаалдары, арын 761—762, 1943 чылда үндүргени).

Мынчангаш, ленинчи кооператив планы—В. И. Лениниң ажылдап кылганы болгаш эртем талазы-биле үндезилээни ССРЭ-те социализм тургузуушкунунуң ниити программазының боттуг кеззе ол болуп турар. ССРЭ-те социализмни тургузарының ленинчи программазы болза: чурттун техника-экономика талазы-биле хөжүдаашкынын үзүткаарын болгаш ону күчүлүг индустриалдыг социалистиг күрүне болдурарын, социалистиг эгелерге көдээ ажыл-агыйны кооперастаарын, культура революциязын боттандырарын, бүгү национаддарның экономиказын болгаш культуразын хөгжүдерин, чоннуң амыдыралының бедик деңнелин хандырарын, бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартырын көрүп турган. Ол ленинчи программа бистиң партиявысты идея талазы-биле чепсеглээн, чаа, аас-кежиктиг амыдыралды тургузарының тодаргай оруун чоннуң мурнунга ажыткан, социализм тургузуушкунунга ажылчы чоннарның эң калбак массаларының чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин хайныктырган.

Тараачыннарның бүдүрүлге каттыжыышкыны Октябрь революциязы тиилээнинин соон дарый чурттун аңгы-аңгы районнарынга дораан-на эгелээн. В. И. Лениниң кооператив планының идеялары сиңиккен мурнакчы тараачыннарның чамдыызы ынчан безин хандырылганын, сайгарылганын болгаш чөлилендириишкиннинг эң бөдүүн хевирлериндeн эгелээш, оон дээди хевирлери—коммуна артельдеринге чедир көдээ ажыл-агый кооперациязының янзы-бүрү хевирлери кылдыр эки-тура барымдаалаан эгелерге организастаттынып турар апарган. Чуртка тараачыннарның ындыг каттыжыышкыннары ынчан хей эвес болуп, 1927 чылдың төнчүзүнге чедир чүгле 18,5 муң болуп турган болза хуу тараачын ажыл-агыйлар 25 миллион ажыг кылдыр санаттынып турган. Ленинчи кооператив планынга үндезилээш тургустунган баштайгы бүдүрүлге кооперативтери тараачын ажыл-агыйларны улам ыңай каттыштырарының хөрөөнге кайгамчык улуг рольду ойнаан, олар болза үүрмек хуу тараачын ажыл-агыйларны боттарының ажыл-агыйын чорударының коллективтиг хевирлериниң оруунче шилчиирин дүргедеткен шак ындыг дириг болгаш күчүлүг күш болган.

1929—1930 ажыл-агый чылдары кооперацияның эгелеринге ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын хөгжүдеринге үндезин эргилденин чылдары болган. Ол үеге чедир социалистиг индустрия болгаш оон кол адыры—машина тудуу бут кырынга быжыы-биле туруп апкан турган. Бистиң үлетпүрүвүс көдээ ажыл-агыйга тракторларны берип эгелей берген, совет комбайнларны бүдүрүп эгелээн турган. Чуртту индустриализастаарынга үндезилээш, Совет күрүне тараачыннарга бүдүрүлге дузаламчызын калбаа-биле нептереткен. Хоорай-биле көдээниң аразында харылзаа чаа чадаже көдүрлүп, бүдүрүлге характырлиг болу берген. Кижи төрелгетеннин төөгүзүнде бир-ле дугаарында машина-трактор станцияларын дамчыштыр ажылчы тараачыннарга үргүлчүнүң бүдүрүлге дузаламчызын эрге-чагырга—Совет эрге-чагырга ынчаар көргүскен.

Ленинчи кооператив планын боттаадырбышаан, Коммунистиг партия биле Совет күрүне колхозчу тургузугну тургузарынга, көдээ ажыл-агыйга бүдүрүлгениң чаа, социалистиг аргазын тургузуп быжыглаарынга чедирип келген массалыг колхоз шимчээшкинин белеткээн болгаш организастаан. Коллективизация 1937 чылда доозулган, ынчан тараачын ажыл-агыйларның 93 хуузу көдээ ажыл-агый артельдеринге каттышкан болгаш оларның тарылга шөлү хуу секторнуунга хамаарыштыр алырга 99,9 хуу болуп турган. Ол дээрге көдээге эрги биче буржуазтыг бүдүрүлге харылзааларындан чаа социалистиг бүдүрүлге харылзааларынче шилчиишкинни хандырган эң ханы революстуг эргилде, бистиң партиявыстың болгаш улузувустуң эң улуг тиилелгези болган, ол чаа бүдүрүлге харылзаалары ленинчи кооператив планында гениальдыы-биле ажылдаттынып кылдынган. Колхоз тургузуунуң тиилелгези болза миллион-миллион эң ядыы тараачыннарны болгаш хөлечиктерни кулактарның кулданыындан, түрегделден болгаш карацгы-бүдүүлүк чоруктан хостаан. Калбак коллективизацияга үндезилээш кулак аңгыны узуткаан, кижини кижи мөлчүүр чорукту совет көдээге кеззе мөңгеде чок кылган. Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели улам-на күштүг болгаш быжыг апарган, хоорайның көдээ-биле, социалистиг үлетпүрүнүң көдээ ажыл-агый-биле харылзаазы быжыккан.

Колхоз тургузуунуң тургустунуп быжыкканы-биле холбаштыр ажылчы тараачыннар бай-шыдалгыр болгаш аас-кежиктиг амыдырал-чурталганы тургузарының чырыткылыг оруунче үнген. 30 чылдар мурнунда бистиң чуртувуска турган 25 миллион быдаргай тараачын ажыл-агыйларның орнунга, ам ССРЭ-де 78 муң колхозтар, 8 муң МТС-тер болгаш 5800 совхозтар тургустунган—ол дээрге көдээ ажыл-агыйның мурнакчы техниказы-биле чепсеглеттинген хей адырлыг механизастаттынган социалистиг улуг ажыл-агыйлар-дыр.

Көдээге ажыл дугайында партияның VIII съездизинге илеткел кылып турган В. И. Лениниң чугаалааны болза: «Бир эвес даарта бирги чергенин 100 муң тракторларын берип, оларны бензин-биле хандырып, оларны машиналар-биле хандырып шыдаптар турган болзувусса (ол амдызында күзээшкин болуп турарын кайгамчык эки билир силер), ортумак тараачын: «Коммунияның талазында мен» (тодаргайлаарга коммунизм дээш мен) деп чугаалаар ийик».

1957 чылда ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйынга 1 миллион 700 муң чыгам тракторлар (15 аът күжүнге чижеглеп санаарга), 420 муң тараа комбайннары, 660 муң чүк автомобильдери болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа миллион-миллион машиналары санаттынып турган. Колхозтарның техника-биле эки хандырттынган чоруу көдээ ажыл-агыйның колкол ажылдарын барык бүрүү-биле механизастаар арганы оларга берген. Оон-биле кады колхозтарның туруп келгениниң баштайгы үезинге деңнээрге, көдээ ажыл-агый продуктуларының бараанныг бүдүрүлгези хей катап улгаткан. Бир эвес колхозтар 1932 чылда күрүнеге 800 миллиондан биче-ле хей тараана дужааган турган болза, 1956 чылда олар күрүнеге ийи миллиард 370 миллион пуд тараана; эштi 1932 чылда—136 муң тоннаны; а 1956 чылда 2 миллион 909 муң тоннаны; суттуг деңнештир алырга, 746 муң тоннаны болгаш 13 миллион 79 муң тоннаны; дүвүг 19 муң тоннаны болгаш 170 муң тоннаны дужааган болгаш сатканы; картофельди болгаш ногааларны ийи ажыг катап хейну дужааган.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйны чечектелдирер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң хүн-бүгү сагыш салыышкынының ачызында, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын шиитпирлиг көдүреринче угланган СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң (1953 чыл), СЭКП-ниң XX съездизинің болгаш дараазындагы Пленумнарының айыткан хемчеглерин партияның болгаш чазактың боттандырганының түннелинде чурттун колхозтары сөөлгү үеде экономика талазы-биле бурунгаар улуг базымнарны кылып, хей адырлыг механизастаттынган ажыл-агыйлар болу берген. Техниктиг дешилгени боттандырып болгаш ажыл-агыйларны организастыг быжыглап турар хей санныг мергежилдиг кадрлар колхозтарда өскен.

Үжен чылдар мурнунда партияның инициативазын ёзугаар тургустунган машина-трактор станциялары колхоз тургузуун быжыглаарынга улуг рольду ойнаан. МТС-тер болза колхоз шимчээшкинин эге баштайгы үезинде болгаш дараазындагы чылларда бүдүрүлге-техниктиг дузаламчы-биле чергелештир хей миллион тараачын ажыл-агыйларны коллективизминиң ёзузунга эде кижизидер талазы-биле улуг ажылды чорутканы, колхозчу кадрларны кижизидер талазы-биле партияга дузалааны, колхозтарга организастыг-ажыл-агыйжы болгаш техниктиг улуртулганы боттандырганы билдингир болгай.

Ынчаарга үе-шаг эртип, үстүнде чугаалааны ышкаш, колхозтарның бүдүшхевири өскерилген. Оон-биле холбаштыр МТС-тернің боттарының эрге-хүлээлгелери база боттанып доозулган.

СЭКП ТК-ның февраль Пленуму болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының бирги сессиязы колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдериниң айтырыын берген болгаш МТС-терни эде организастаар база көдээ ажыл-агый техниказын колхозтарга садар дугайында шиитпирни үндүрген. Бүгү улустуң ол эң чугула хемчеглери база-ла ленинчи кооператив планындан болдунуп турар.

Көдээ ажыл-агыйның өзүлдезиниң тодаргай чижээ болза, Совет Эвилелинин улуг өг-бүлезинге 13-тен биче-ле ажыг чылдарның мурнунда кирген бистиң аныяк Тыва облазывыс болуп турар. Ленинчи улуг кооператив планының боттанышкыны бистиң областың чижээнден онза илден.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кайгамчык улуг сагыш салыышкынының болгаш бистиң чуртувустуң бүгү улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында, бистиң обласка колхоз тургузуун кыска хуусааның дургузунда көдээ ажыл-агыйның экономиказынга үндезин өскерилделерни болдурган, мурнундагы көшкүн араттарның амыдырал-чурталгазынга ёзулуг революцияны кылган, бистиң партиявыстың ленинчи национал политиказының ачызында Тывага социалистиг улуг чаартылгалар болган. Амгы үеде арат-тараачын ажыл-агыйларның барык 98 хуузу колхозтарда каттышкан болгаш сууржун амыдыралче колдуунда бүрүн шилчээн.

1957 чылда 15280 ажыл-агыйлар азы кошкүн колхозчуларның 87 хуузу өглерден чурталга бажыннарынче шилчээн. Чүгле сөөлгү 7 чылдарның дургузунда колхозтарга 10276 чурталга бажыдарын, 626 муң баш мал кирер мал кажааларын, бүдүрүлгенин болгаш культура-амыдыралдың хей-хей тудугларын тутканы. Тыва чаа-чаа суурлар-биле шыва алдынган, 62 колхозтарны электрижиткен. Ильичиниң лампочказы оларның хүн-

КОММУНИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИНЧЕ, БУРУНГААР!

Чоргаарланып турар бис

Бистиң колхозувус улуг Ленинниң адын әдилеп турарынга кижи бүрү чоргаарланып турар бис. Ол бедик атка төлептиг болур дәәш ниитиниң ажылагыйын чыл келген тудум көдүрүп, орулгавысты көвүдедип тургаш, колхозувусту миллионер болдурган бис.

Колхоз хөй адырларлыг ажыл-агыйлыг, хөй акша орулгалыг болу бергениниң ачызында чер болгаш мал ажылының бүдүрүлгезин хөгжүдеринге колхозчуларның материалдыг сонуургалы бедәәни-биле чергелештир, оларның амыдырал-чурттал-газының деңнели база бедәән.

Колхозчулар чаагайжыды туттунган бажыңнар-биле барык бүрүн хандырттынган болгаш колхозтуң электростанцияларын туткаш, ажыглалга киирген. Ильичниң лампочказы ам колхозчу бажың бүрүзүнде чырыткыландыр хып турар. Электростанцияның бары колхоз бүдүрүлгезиниң чамдык адырларын бүрүн механизастаар арганы берип, колхозчуларның күш-ажылын дыка чиигеткен. Колхозтуң планныг тудугларынга хереглөөр манзаларны шуптузун электри күжү-биле дилдирип турар. Колхоз төвү—Тарлаг суурну бүрүн электрижиткениниң кадына, малдың ийи фермаларын, куш фермазын бүрүн электрижиткен, бо чылын хаван фермазын база электрижидер бис.

Колхоз төвүн, мал ажылының фермаларын болгаш өске-даа черлерни бүрүн радиожуткан. Бажыңында радио киирбөөн ындыг колхозчу бистиинде чок.

Владимир Ильичниң төрүттүнге-ле 88 чыл болганынга уткуштур база партияның болгаш чазактың шиитпиринге харыы кылдыр Бии-Хем МТС-тен 13 тракторларны, 8 комбайннарны, 18 сеялкаларны, 6 андазыннарны, хөрзүн ажылдап кылыр болгаш кожуглуг өске-даа машиналарны садып алган бис.

Садып алдынган техниканы механизаторлар-биле бүрүн четчеләөн болгаш часкы тарылга ажылдарынга белен. Механизатор Н. Изместьев баштаан трактор бригадазын колхозта тургускан.

1958 чылда бистиң колхоз 3,5 муң гектар тарылгалыг болур. Ол шөлге четчир үрезин материалдар бүрүн бар. Ынчангаш хар эриири билек-ле часкы тарылганы агротехниктиг кыска хуусаада, бедик шынарлыг доозарынга белен бис. Бо чылын гектар бүрүзүнден 16 центнерден эвээш эвес дүжүттү алыр планныг бис.

Көдөө ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр, бистиң малчыннарывыс мал кыштагладыышкынын болгаш малдың кышкы оолдаашкынын чедиишкинниг эрттирип турар. 1958 чылда малдың бүгү чүзүннериниң баш санын өстүрериниң планык апрель 1-ге чедир ажыр күүсеткилөөн бис. Малдың чем суурун эки тургусканы маңаа кончуг эки идиглиг болган.

Малдың продуктулуу база дыка бедөөн. Бо чылын 1232 центнер, азы эрткен чылдыындан 47 хуу хөй эзтти алыр бис. Сүт бүдүрери барык ийи катап көвүдөөн болгаш бирги кварталда инек бүрүзүнден 325 килограмм сүттү сагган, эрткен чылдың бо үеэинден 24,6 хуу хөй болуп турары ол. Хаван эздин бүдүрери 264 хуу, дүк—42 хуу, дагаа чуургалары—70 хуу көвүдөөр.

С. МУЧАЕВ.

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң даргазы.

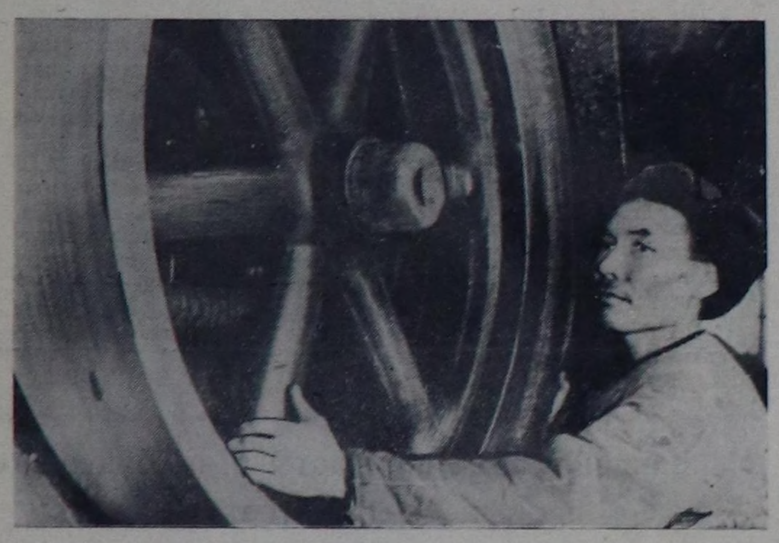

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң электри станциязы эки ажылдап турар. Ол станцияның тогу-биле бүдүрүлге черлерин хандырган болгаш колхозчу бажыңнарда Ильичниң лампазы чайынандыр чырып турар.

Чурукта: Тюлюш Чамыянның локомобильди ажылдадып турары.

Улуг Ленинниң өөредии мөңге

Делегейниң пролетариадынын болгаш бүгү ажылчы чоннарының шылгараан угаанныг баштынчызы В. И. Ленинниң айыткан оруу-биле аас-кежиктиг чурттап, ажылдап, өөренип чор мен.

Тыва бижикти, ылаңгыя орус дылды өөренип алганымдан соңгаар Владимир Ильичиниң чогаалдарын өөренип эгелөөн мен. Улуг Ленинниң өлүм чок өөредиин ханызы-биле шиңгээдип ап, ону практиктиг ажылга, коммунизм дәәш **демиселге хүн-бүрүде ажыглаары**—мөөн эң-не чугула сорулгам ол, чүге дәәрге ленинизмниң өөредии болза, бүгү кижи төрелгетенниң келир чырыткылыг үеэинин—коммунизмниң дугайында эртем болгай.

Элөөн каш чылдар мурнунда Кызылдың алгы заводунга өөреникчи ажылчын болуп кирген мен, амгы үеде заводтуң механигинде ажылдавышаан, агар политиканың бөлгүмүнге өөренип, Ленин башкының ажылдарын орус, тыва дылдар кырында номчуп, шиңгээдип ап тур мен. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бөөр 88 чыл оюнуң турасказалын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг демдеглөөр дәәш заводтуң ажылчыннары кидис идиктер, хөм кылыр пехтеринде чамдык бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаарын дооскан. Ынчангаш, завод бо чылдын баштайғы кварталында продукция бүдүрер планын чедиишкинниг күүсеткен, а Май 1-ге белек кылдыр апрельдиң планын хуусаа бетинде күүседир дәәш чарыш бисте калбарган.

О. СУНДУЙ.

Чурукта: В. И. Ленинниң чогаалын эш Сундуйнуң номчуп олурары.

В. И. Ленинниң ролюнда артист О. Н. Намдараа.

В. И. Ленинниң чогаалдарын өөренип турар мен

СЭКП Кызыл хооркомунуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университединде, хоорайның хөй санныг бөлгүмнеринде болгаш семинарларда В. И. Ленинниң биске арттырып каан теоретиктиг улуг ажылдары—ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларының билигләри-биле коммунист болгаш партия кежиңүнү эвес актив бүрүзүн чепсеглеп, ол хоойлуларны практиктиг ажылга шын ажыглаарын өөредип, коммунизм тургузуушкунуңуң хөй-хөй айтырыгларын чедиишкинниг шиитпирлөөринге дузалап турар.

1955 чылда СЭКП Кызыл хооркомунуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң бирги курузунга дыңнакчы болуп өөренип кирген мен. Бистиң курстуң дыңнакчылары шупту 23 кижи бо чылдың апрель айда университетти дооскан бис. Үш чылдың дургузунда В. И. Ленинниң теоретиктиг элөөн хөй ажылдарын өөренип эрткен бис. Өөренип эрткен ажылдарның иштинден: «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары», «Улуг эгелел», «Пролетариаттың диктатуразының үеэинде экономика болгаш политика», «Бистиң революциявыс дугайында», «Рабкриннин канчаар организастаар бис», «Күрүне болгаш революция» деп чогаалдарны болгаш өске-даа чамдык ажылдарны хандыр өөренип, оларны конспектилеп, ушта бижилгелерни кылып алган мен.

В. И. Ленинниң чогаалдарын өөренип турарларга хооркомнуң партия чырыдыышкынының кабинединиң теоретиктиг семинарлары улуг дузаны көргүзүп турар. Семинар кичээлдерге үргүлчү белеткенип, чүве чугаалаан эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнап, кайы-бир эш кандыг бир теманың айтырыын шын эвес чугаалаан ийикпе, азы чедир чугаалаваан болза, бодумнуң саналымга эдип чазаарын, немөөрин бодап турар мен.

Марксизм-ленинизмниң кежээки университедин дооскаш, ам марксисчи-ленинчи теорияны бот-өөредилге-биле өөренип үргүлчүлөөр мен.

Т. КРУПЕНИНА.

Эзт-сүт болгаш чем үлетпүрүнүң область эргелелиниң ажылдакчызы.

Чурукта: Автор В. И. Ленинниң ажылын конспектилеп орары.

Шииден В. И. Ленинни көрдүм

Хүн келген тудум Тываның кижилериниң материалдыг чаагай байдалы бүгү совет улус-биле бир дөмей үзүк соксаал чок өзүп турар. Оон-биле чергелештир оларның культурлуг деннели, угаан бодал талазы-биле овур-хевири шапкын өзүп турар.

Мунар ааҗ чок чадаг кылаштап чораан кижилер ам машиналарга, самолёттарга олуруп, айда, чылда четпөөн черин хүннүн-даңның аргын турар.

Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң саанчызы Иргит Чөөн-ооловна Мыныя мынчаар чугаалап орар:

— Эгезинде Тывага хувискаал өөскүп турар үеде Москва, Хем-Белдири деп черлерни чугаалажырга айда чылда-даа четпес кылдыр бодап, дириг-чурук (кино) дугайында кандыг-бир хуулгаазын тоол кылдыр сактып чораан мен. А ам мырыңай ындыг эвес.

Чоокта чаа мен Тээлиден Кызылга чедир, база дедир кәәрде ужар-хеме биле чордум. Баштай шала коргуксап, сүрөөдеп-даа турдум оң. Ынчалзажок олурупкаш, бичии-даа тоовадым. Дораан-на четкен бис. Шаанда Ыраккы Кара-Хөлдүң Даштыг-Хөл, Көшпес деп черлерге көжүп түреп, чадаг кылаштап, карак мунгаш чурттап чораан мен дег тыва херээжен кижилер ужар-хеме биле ужар апарган магалыг-ла үе-дир бо!

Ыр-шоор болгаш кино, театр дәәрге, ам база-ла бистиң амыдыралывыс болу берген. Шаанда бис ындыг үүлдү сагынмайын, билбейн-даа чораан бис. Ам ол үүлдерни көрбейн баарга, арта чалгаарганчыг боор тур. Чоокта чаа бир тыва артист бистиң колхозтуң клубунга шиирге улуг башкы Ленинни ол хевээр ойнап үнүп кәәрге, кижи кайгаар чүве чорбадыва...

Бистиң театрывыс ам-даа зныяк. Туруп келгениниң бөөр чәәрби ажыг чылдарының дургузунга ол өзериниң, быжыгарының болгаш идея талазы-биле канналырының оруун эртип шыдаан.

Сөөлгү үеде театрның коллективи В. И. Ленинниң овур-хевирин көргүскен чүгле бистиң чуртувуска эвес, харын мырыңай даштыкыда, ылаңгыя улус демократиязының чурттарынга калбак сураглыг Николай Погодиниң «Кремльдиң курантылары», «Боолуг кижи»—деп шиилерин орус, тыва дылдарга көргүзүп турар апарган.

«Боолуг кижи»—деп шиини тыва дыл кырынга Кызыл хоорайга, районнар төптеринге болгаш чамдык колхозтарның клубтарынга көргүскенин көрүкчүлер кайгамчык улуг өөрүшкү-биле сонуургааннар.

Совет күрүнеиниң болгаш Коммунистиг партияның үндезилекчизи В. И. Ленинниң өлүм чок овур-хевирин, ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар кинолар, шиилер эвээш эвес. Ынчалзажок эрткен чылга чедир-ле олар тыва дыл кырынга көргүстүнмейн турган. Ону көргүзерин көрүкчүлер-даа, артистер-даа четкилейн күзеп манап чорааннар. Бо хүн Улуг Ленинниң төрүттүнген турасказалдыг хүнүнде оон ролюнда ойнап турар талантылыг артист О. Намдараа мынчаар чугаалап орар:

— Театр ажылынга чәәрби чыл чоокшулап ор мен. Бо аразында делегейде эңне улуг кижинин, улуг баштынчының овур-хевирин шиирге тыва дыл кырынга ойнап көрзе деп кеззәде күзеп чораан мен. Ону көрүкчүлер база күзеп чорааннар. Ол чаагай күзелдер ам боттанган-дыр.

С. САЛЧАК-ООЯ.

бүрүдеги амыдыралының әдилели болу берген.

Колхозтарның экономиктиг хөгжүлдезинде болгаш организастыг-ажыл-агыйжы байдалында база улуг өскерилгелер болган. Чаңгыс колхозка чижегленп санаарга, көдөө ажыл-агыйның ажыглалдыг черлериниң хемчөөли 1950 чылда 5845 га турганындан 1957 чылда 35847 га чедир калбарган. Ол-ла үениң дургузунда ниитиниң малының баш саны: мыйыстыг бода мал 222-ден 844 баш чедир, хойлар болгаш өшкүлер 1387-ден 8530 баш чедир өскен.

Ниитиниң бүдүрүлгезиниң болгаш бораанныг продукцияның өскени-биле холбаштыр колхозтарның акша орулгалары болгаш хуваашпас фондуларже шилчидиишкиннери чыл-бүрү көвүдеп турар. Бир эвес 1950 чылда бүгү колхозтарның хуваашпас фондуларже акша шилчидиишкиннери чыл дургузунда чүгле 1,8 миллион рубль болуп турган болза 1957 чылда 14 миллион рубльди азы 1950 чылдынга бодаарга оон 7,2 катап хөй рубльди шилчиткен. Бо 7 чылдарның дургузунда хуваашпас ниити фондулар 27,6 миллиондан 128,6 миллион рубль чедир азы барык 5 катап өскен болуп турар.

Күрүнеиниң чаагай сагыш салыышкынының ачызында областың колхозтарының хөй нуруузу амгы үениң көдөө ажыл-агый техниказы-биле эки чепсеглеттинген. Көдөө ажыл-агыйда ажылдап турар чүк автомобильдериниң ниити санының 67 хуузу колхозтарныы азы колхоз бүрүзү ортумаа-биле 7 автомобильдиг болуп турар. Колхозтарда автомобильдерниң, көдөө ажыл-агый машиналарының болгаш өске-даа техниканың өртек-үнези 23 миллион рубль болуп турар. Чамдык колхозтар боттарының экономиказының болгаш техниктиг чепсегленишкининиң талазы-биле күрүне бүдүрүлгелериниң деңнелинде чоруп турар.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозун чижек кылдыр ап болур. Амгы үеде ол 19 автомашиналарлыг, 3 тракторларлыг (МТС-тен садып алганнарын санаваска), 3 шимчедикчилиг, сигенниң болгаш туйбунуң прессаларлыг, 8 кормозапарниктерлиг, 223 баш малга авто-сугарылдалыг, саалда агрегаттыг, үш пилорамалыг, тараа кургадырының механизастаан ийи черлерлиг болуп турар, фермалар иштиниң аскылыг транспортун үш фермаларга тургускан. Колхозта 30 трактористер, 22 чолаачылар, 4 электриктер, 5 дарганнар, 4 пилорамщиктер болгаш 7 мотористер бар.

Азы ол-ла районнуң Ленин аттыг колхозу дийик. Чаңгыс чүгле шимчедикчилер безин колхозта 175 ааҗ күштүг ниити күчүлүг, ол 8 автомашиналарлыг, механизастаан 2 шанныг, ийи электростанциялыг болуп, «Өөк» совхоз-биле кады радио белдирин ажыглап, автоматчыткан ийи деңзилерлиг болгаш өске-даа хөй-хөй техникалыг болуп турар.

Боттарының ажыл-хөрөөн эки билир болгаш аңаа ынакшылдыг малчыннарның, хову ажылдакчыларының болгаш механизаторларның хөй санныг кадрлары областың колхозтарында өскен. Хову бригадаларының бригадирлери, мал фермаларының эргелекчилери болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа организакчылары болуп 720 кижи ажылдап турар, олар курстарга, школаларга болгаш училищелерге өөредилге эрткен. Колхозтар даргаларының 78 хуузу дәәди болгаш тускай ортумак база ниити эртемниг. Зоотехниктер, агрономнар болгаш партия организацияларының өске ажылдардан хостуг секретарьлары барык бүгү колхозтарда бар.

Бистиң колхозтарывыстың кайы хире өскени болгаш экономика талазы-биле быжыкканы дараазындагы көргүзүглерден илдеп:

	1953 ч.	1957 ч.
Бир колхозка онаажып турганы:		
а) тарылга шөлү	810 га	1732 га
б) бүгү акша орулгазы	301 муң р.	1033 муң р.
в) ажыл кылып шыдаар бир колхозчунуң ортумак акша орулгазы	937 р.	2160 р.

Мынчангаш, колхозтар организас талазы-биле быжыккан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедөөн, центнер продукцияның бот-үнези чиигөөн. Эң-не тодаргай чижек кылдыр Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң саннарын көргүзүп болур:

	1953 ч.	1957 ч.
Тарааларның дүжүдү	6,5 ц.	11,1 ц.
Тараанын ниити бүдүрүлдези	8204 ц.	27480 ц.
Бир инектен сүттүң ортумак саалдазы (кг)	673	1171
Акша орулгазы (муң рубль)	433	1746
Хуваашпас фондуже шилчиткени (муң рубль)	64,5	340

Областың хөй-хөй колхозтары база-ла күрүнеиниң үлетпүр бүдүрүлгелеринде ышкаш, боттарының бүдүрүлге планнарын болгаш күрүне мурнунга боттарының хүлөөлгелерин квартал санында, чыл-бүрүде күүседип турар экономика талазы-биле быжыккан, хөй адырларлыг социалистиг ажыл-агыйлар болу берген болгаш ай санының акша авансыларын, тодаргайлаарга ажыл-төлевирин төлөөринче шилчөөн. Чижөө, Бии-Хем районда «Кызыл тараачын», «Искра», Ленин аттыг колхозтар, Баа-Хем районда «Тиилелге», Ленин аттыг колхозтар болгаш оон-даа өскелер ындыг болуп турар.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга МТС-тер улуг роль ойнаан. МТС-тер индустриалдыг-материал-техниктиг суур болбушаан, ыяш андазын-биле черни ажылдап кылыр талазы-биле арат-тараачыннарның аар күш-ажылын черни тракторлар-биле болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа машиналары-биле ажылдап кылыр кылдыр солуп, колхозчунуң күш-ажылын индустриалдыг күш-ажылдың бир янзы хевири болдурган. Арат-тараачыннарны коллективизмниң ёзузунга кижизидериниң болгаш оларны индустриалдыг техникага, күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумуига чанчыктырарының болгаш хөй санныг механизатор кадрларны өстүрериниң хөрөөнге МТС-терниң ролю онза тодаргай болган. Ынчалзажок, үстүнде чугаалааны ышкаш, амгы байдалдарда олар боттарының эрге-хүлөөлгелерин күүседкен, а чамдыкта харын колхозтарның бурунгаар шимчөөшкинин шаптыктап турар апарган.

«Бистиң партиявыс МТС-терни тургуспушаан, колхозтарны бүдүрүлге-техниктиг хандырарының ол хевирин кажан-даа мөңге шагда турар чүве кылдыр таңгыраглаваан, МТС-терниң тургузуушкунун бот-сорулга кылдыр кажан-даа санап көрбөөн» деп ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бирги сессиязынга бодунуң илеткелинге Н. С. Хрущев айыткан.

Артельдериниң экономиказы быжыккан болгаш колхозтарның хөй нуруузунда боттарының кадрлары өскен амгы байдалдарда МТС-тер дамчыштыр колхозтарны хандырарының туруп турар хевири экономика талазы-биле быжыккан хөй-хөй колхозтарның улам ынайғы хөгжүлдезиниң негеделерин хандырбастай берген деп СЭКП ТК-ның февраль Пленуму болгаш ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бирги сессиязы демдеглөөн.

Ону мындыг чижектен-даа көргүзүп болур, чүл дәәрге, техниканы чамдыкта көдөө ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге эвес, харын «чымчак андарылага» трактор ажылдарының планы күүсеттинген дәәр мегелеттинген чаагай байдалды тургузарынга ажыглап тургулаан. Маңаа бадыткал кылдыр партия обкомунуң II пленумунга мындыг саннарны чугаалап турган, чүл дәәрге, эрткен чылын областың МТС-тери трактор ажылдарының планын ниитизи-биле 101,3 хуу күүсеткен, а хөөп олурттур культураларның одуруглар аразын ажылдап кылырының онаалдазын чүгле 12 хуу, силостаашкынны 59 хуу, сиген кезерин 61,4 хуу, сиген бөлдүрерин 59,2 хуу, хөпеннөөрин чүгле 48,3 хуу күүсеткен болгаш оон-даа хөй.

Чаңгыс-ла черде ийи өөлериниң бары техниканы болгаш черни ажыглаарын баксырадырынга чедирип турары база-ла клергей барымдаа болуп турар.

Машина-трактор станцияларын дамчыштыр бүдүрүлге-техниктиг хандырылгадан колхозтарга тракторларны болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа машиналарын хостуг садыглаарынче шилчиир талазы-биле СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бирги сессиязының айыткан хемчегленери эки түңнелдерни бөөр болгаш көдөө ажыл-агыйны улуртурунуң деңнелин бедик чадаже көтүрер. Ол хемчеглер колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле уламна быжыглаарынга идиг бөөр. Артельчи ажыл-агый бүрүзүнүң онзагай хереглелдеринге таарышкан эң-не сайзырангай чаз техникага боттарының чагыгларын боттандырар арганы ам колхозтар алыр. Көдөө ажыл-агый машиналарын болгаш өске-даа бүгү техниканы колхозтарга садыглаары колхозтарның ниити өнчүзүн хөгжүдеринге, оларның хуваашпас фондуларын өстүрериге идиг берип, көдөө ажыл-агый артельдери ниитиниң социалистиг өнчүзүн быжыглаарының оруу-биле бурунгаар дүрген темпилерлиг шимчөөринге чүс катап идиглиг болур.

Бистиң областа, бүгү чуртка ышкаш, хөй-хөй колхозтар тракторларны, комбайннарны болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа техниказын бо чылын-на сатыклап аптар, ол чорук көдөө ажыл-агыйның артель бүрүзүн экономика талазы-биле улам быжыглаарының улуг аргазын оларның мурнунга ажыдар. Ынчалза-даа арганың боду чедиишкин ол эвес болдур ийин. Ону организастыг-ажыл-агыйжы хемчеглер-биле болгаш көдөөде бүгү партия, комсомол, совет организациялар болгаш бүгү хөй-ниити партийжи-массалыг болгаш организакчы ажылды күштелдирери-биле быжыглаар херек.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң көргени, колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдери-биле болгаш МТС-терни эде организастаары-биле холбаалыг хемчеглерни партияның область комитединиң чоокта чаа болган II пленуму изии-биле үүлдүгүүнүген болгаш ол хемчеглерни боттандырар талазы-биле тодаргай планны айыткан.

Бистиң областа МТС-терден эге баштайында Бии-Хем болгаш Балгазын МТС-терни септелге-техника станциялары (СТС-тер) кылдыр эде организастаар, оларның техниказын колхозтарга садар. СТС колхозтарның техниказын септөөр, техниканы шын ажыглаарынга күрүне контролюн боттандырар болгаш долгандыр колхозтарны материал-техниктиг хандырарының хүлөөлгезин күүседир. Арткан МТС-терни чоокку 2—3 чылдарда эде организастаар. Областың өске бүгү колхозтарын организас, ажыл-агый талазы-биле мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрер дәәш, олар МТС-терден техниканы садып алыр болгаш ону бүдүрүкчүлүг ажыглап шыдаар аргалыг болзун дәәш областың партия организациязы бүгү-ле хемчеглерни алыр.

Амгы үеде, ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бирги сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлери-биле холбаштыр, областың көдөө ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң, партия, комсомол, профэвилел болгаш өске-даа бүгү организацияларының база бүгү хөй-ниитизиниң эң чугула сорулгазы болза, часкы тарылганы өй-шаанда үлегерлиг чорудары, көдөө ажыл-агыйның бүгү культураларының байлак дүжүдүн өстүрери болгаш чуртка улам-на хөй тарааны бөөр, малдың быжыг чем суурун тургузар деп патриотчу хүлөөлгени күүседир болур. Бистиң чуртувустуң мурнуу чүгүнде, Ортаа Азияның республикаларында, төп областарда колхозтар, совхозтар, МТС-тер болгаш СТС-тер часкы тарылганы калбартып, шөлдерде кайгамчык улуг ажылды чорудуп турар. Сибирьде болгаш бистиң Тыва областа час бодунуң эзлчөөн ёзугаар чедип келген. Областың чамдык районнарының колхозтарында часкы тарылга аралаштыр эгелөөн.

Бистиң областың колхозчулары, совхозтар, МТС-тер болгаш СТС-тер ажылдакчылары, хоорайның болгаш көдөөниң бүгү ажыл-ишчилери колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш социалистиг көдөө ажыл-агыйны чаа ёзу-биле көдүрер дугайында хемчеглерни боттандырарынга идепкейлиг киржип, ынчангаш бистиң чуртувуска коммунизмни тургузар дәәш совет улустуң демиселиниң улуг чаагай программазын айыткан СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкиниг боттандырарынга идиг бөөр дәәрзин бүзүрел-биле чугаалап болур. Бүгү-ле күштү болгаш аргаларны—мал кыштагладыышкынын чедиишкиниг эрттиринче, мал ажылын болгаш оон продуктулуун хөгжүдериниң планнарын долдур күүседиринче, часкы тарылганы бедик деңнелге чорударынче тарааларның, ногааларның, картофельдиң болгаш кукурузаның байлак дүжүдүн өстүрериниче мөөнөөр—областың партия, комсомол, профэвилел организацияларының, чер-чер Советтериниң болгаш көдөө ажыл-агый организацияларының өөлчеглиг сорулгалары ол тур, ол чорук СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бирги сессиязының төөгүлүг шиитпирлерин боттандырар дәәш практиктиг демиселге дыка улуг салыышкын болур.

Эш К. Е. Ворошиловка алдар кылдыр

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң Политбюрозу СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ворошиловтуң болгаш ону үдээн кижилериниң алдары дээш апрель 17-де хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга польша таладан Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары Гомулка, ПКАП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннери Завадский, Андриховский, Лога-Совиньский, Моравский, Охаб, Цранкевич, ПКАП ТК-ның секретарылары Альбрехт, Клишко, Яросинский, даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар Нашковский олурушкан.

К. Е. Ворошиловтуң Польша Улус Республикада чоруп турары

КАТОВИЦЕ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов болгаш ону үдээн кижилер апрель 18-те Силезияда чеде берген. Совет аалчылар-биле кады Польша Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы А. Завадский, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының секретары З. Клишко, Польша Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң секретары Ю. Городецкий, Даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар М. Нашковский, ПУР-нуң Даштыкы херектер министерствозунуң протокол киллизиниң директору Е. Грудзинский чеде бергеннер.

Варшавадан Катовице чедир бүгү-ле орукту дургаар ажылчы чоннар польша улустуң Совет Эвилелиниң улустарынга хамаарыштыр акы-дунма бүзүлбас найыралының сагыш сеткилин илеретпишаан, совет аалчыларга, улусчу Польшаның партия болгаш күрүне ажылдакчыларынга өөрүшкүлүг байыр чедирип турган.

Ченстоховтуң вокзал чанында шөлүнге К. Е. Ворошиловту металлургтарның, пес-таавычыларның, өөреникчилериниң төлээлери уткаан. Митингиге чүве чугаалап тургаш, К. Е. Ворошилов совет улустан, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязындан болгаш Совет чазактан оларга изиг байыр чедирип, олар аас-кежиктиг болуруп, чаа социалистиг амыдыралдың тургузуушкунунга улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Оон соонда К. Е. Ворошилов болгаш ону үдээн кижилер машиналарга олуруп алгаш, Силезияның үлетпүрлүг районун кезип көрген. Силезияның бүгү чурттакчылары эргим аалчыларга байыр чедирери-биле дашкаар үнүп келгеннер.

Эң улуг үлетпүрлүг районнуң шахтерлары болгаш металлургтары, тудугжулары болгаш металлистери, Польшаның улустары польша болгаш совет улустарының арызында мөңге найыралдың сагыш сеткилин изии-биле илергейлеп турганнар.

Воеводствонун улус Чөвүлелиниң президиуму К. Е. Ворошиловтун болгаш ону үдээн кижилериниң алдары дээш эртенги шайлалга тургускан. ПУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы А. Завадский болгаш Польша күрүненің өске-даа удуртукчулары шайлалгага база олурушканнар.

Брюссельде Бүгү-делегей делгелгезиниң Совет павильонунда

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). 1958 чылдың Бүгү-делегей делгелгезинин ийиги хүнү апрель 18 болган.

Бораныг хүннер болуп турза-даа, делгелгеде байдал кончуг көдүрүлүшкүнүг болуп турар. Он-он муң кижилер—бельгилер болгаш даштыкы кижилер совет павильонга, экономиканың, эртемниң, культураның болгаш ажылчы чоннарының чаагай байдалын көдүреринің талазынга делегейде баштайгы социалистиг күрүненің төөгүлүг чедиишкиннеринге кайгамчык улуг сонуургалдыын көргүзүп турар. Павильоннуң ажыттынганының чүгле баштайгы хүнүнде оон ажылдаан 5 шагының дургузунда ону 50 муң ажыг кижи көрген.

Черниң делегейде баштайгы совет кылымал эдиринчилериниң модели көрүкчүлерниң бүгү-ниити кичээнгейиниң төвүнде турар. Эртемниң болгаш техниканың ол кайгамчыктыг чедиишкинин көрүксээн кижилер ону долгандыр дораан-на бүзээлей берген. «ТУ-114», «ТУ-110», «АН-20» дээр эң чаа совет пассажир самолеттарының, «Чайка», «ЗИЛ» болгаш «Волга» дээр совет автомашиналарның модельдери улуг кичээнтейни хаара тудуп турар.

Демдеглел дептерлериниң арыннарында боттарының бодалдарын хөй-хөй кижилер бижип турар. «Силериң павильонуңар бодунга деннежир чүве чок кайгамчык чүве-дир. Мээң көргеним бүгү-ле павильоннарның эң-не улуу болгаш чаражы ол болду»—деп Брюссельдің чурттакчызы Т. Мишель бижээн.

Ганновериң (Барыын Германияда) чурттакчызы доңчу, ынчалзажок кончуг уткалыг кылдыр: «Кайгамчык улуг-даадыр, кончуг эки-даа-дыр!» деп бижээш артырган.

Брюссельден дээрги Флеманның бижээни болза: «Ылаңгыя ужар-чүүл сагыш сеткилге кайгамчык улуг өөрүшкүнү хайныктырар-дыр».

Совет үлетпүрүнүң хөгжүлдезиниң бедик деннели болгаш оон ажылының дендескизи американ Д. Джонну (Огайо штаттан) онза магадаткан.

Кым-даа эвес дээрги Вьедельдің бижиглели тодаргай болуп турар: «Силериңбиле кады эвес мен, ынчалзажок силерниин магададым».

Делегейде баштайгы социалистиг күрүненің үндезилекчизи В. И. Ленин дугайында бүгү чурттарның ажылчы чоннарының боттарының чүректеринде кадагалап чоруурун ынакшылдың сагыш сеткилдери ады-сураа билдинмес көрүкчүлер совет павильон ажыттынар хүнде В. И. Ленинге тураскаалдың базарынга хөй-хөй дириг чечектерни кээп салганының фактызындан сорук киир илергейлеттинип турар.

Делегелгениң совет секциязының хөй дылдарда үндүрүп турары «Спутник» солунну көрүкчүлер калбаа-биле ажыглап турар.

Таңды районнуң колхозтары болгаш совхозтары часкы тарылганың бүдүүзүнде

Таңды районнуң әлээн хөй ажыл-агыйлары часкы тарылгага ажыл-ишчи өзүбиле белеткенип турар. Көдээниң ажыл-ишчилери Май 1-ниң байырлалын төлептиг уткуур, часкы хову ажылдарынга үлегерлиг белеткенир, ону организастыг болгаш бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер дээш социалистиг чарышты калбартып турар.

Бо чылдың бүгү бүдүрүлге онаалдарын өй-шаанда база шынарлыг күүседири дээш бүгү улустуң чарыжына киришпишаан, районнуң хову ажылдакчылары болгаш механизаторлары күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырының күсели-биле 1957 чылга деннээрге тарылга шөлүн 3 муң гектар калбартыр, часкы тарылганы 8—10 ажыл хүннеринде чорудар, бүгү тарылга шөлүнүң 40-ден эвээш эвес хуузун сорттуг үрезиннер-биле тарыыр, тараа культураларының гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 13 центнер, картофельден— 135 центнер дүжүттү, кукурузадан 200 центнер ногаан массаны өстүрүп алыр, ажылдап кылган гектар бүрүзүнге трактор ажылдарының бот-үнезин 5 хуу чиигедир деп хүлээлгени алганнар.

«Элегес» совхозтуң механизаторлары болгаш хову ажылдакчылары тарылгага белеткел ажылдарының ужур-дузазын эки билгеннер. Олар техниканың болгаш кожулда чепсек-херекселлериниң септелгезин бүрүү-биле дооскан. Бүгү бригадаларны кадрлар-биле четчеләән. Оларга машиналарны, чепсек-херекселлерни быжыглаан, часкы тарылга үезинде ажыл планын чогаадып кылган. Олар тарылгага үрезиннер белеткәәринче улуг кичээнгей салган. Тарылганың бүгү шөлүнге четчир тараа культураларының үрезиннери бар, оларның хораннаашкынын дооскан. Механизаторларның дузазыбиле үрезин хораннаар ажылды механизастаан. Бир эвес хол-биле хүнде 6 тонна үрезинни арыглан турган болза ол ажылды механизастаан соонда ажылдың бүдүрүкчүлүү 6 катап өскен, хову ажылдакчылары әәлчегде 40 тонна чедир тарааны хораннаа турар апарган.

Совхозтуң коллективи үрезиннерни сорттуг үрезиннерге орнаан, 100 гектарга чажар кукуруза үрезинин, 300 гектарга чиңге-тараа, 25 гектарга чочак-тараа үрезинин тып алган, ол ышкаш хөй чылдыг сигеннернин: могарның судан өттүн, вика-сула холумааның болгаш өскеда сигеннернің үрезиннерин садып алган.

Каак фермазында тарылга шөлдеринге механизаторлар 4 муң хире гектар шөлге хар доктааткан. Кукуруза болгаш ногаабахчы культуралары тарыыр участоктарда 300 ажыг тонна өдекти төккен.

Машина-трактор мастерскаязының эргелекчизи эш Тупицинниң удуртулгазыбиле механизаторлар чажылга чоруп турар үеде сеялкаларга үрезин урар бөдүүн механизмни кылган. Ол механизм-биле агрегатка үрезин урарынга чүгле 7 минута чарыгдаттынар.

«Совет Россия» артельдің кежигүннери картофельден аңгыда тарылганың бүгү шөлүнге четчир үрезиннерни бүрүү-биле белеткәән. Колхозтуң баштаар чери 50 тонна картофельди садып алыр дугайында колхозчулар-биле дугурушкан. Колхозчу дарганнар эштер Огнев, Агапов, Мамонтов олар 130 илиирлерниң, 10 аңдазыннарның, 40 тергелер септелгезин эки шынарлыг кылып дооскан. Агроном Мария Кутявина колхозчуларга практиктиг дузаламчыны көргүзүп турар. Тарылгага белеткел-биле холбашкан бүгү хемчеглерни өй-шаанда чорударынче хову ажылдакчыларын организастап шыдаан. Ажыл планы агрономнуң удуртулгазы-биле чогаатты нган болгаш ол план ниити хуралга бадылаттынган, ажыл-ишчи бүрүзүнге чогуур онаалдалар чедиртинген.

Артельдің кежигүннери боттарының ниити хуралынга СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын чаңгыс эп-сеткилдиг деткәән болгаш барык-ла бир миллион хире рубль түннүг янзы-бүрү техниканы садып алган. 22 механизаторлар артель кежигүнүнге кирер дугайында билдириишкиннерин киргеннер.

Механизаторлар болгаш колхозчулар хову ажылдарынга сөөлгү белеткелди доозуп турарлар. Хову турлагларының, трактор вагончугаштарының септелгезин кылып, чаа тудугларны тудуп турар.

Тарылга кампаниязынга белеткел Сталин аттыг колхозта шалыпкын чоруп турар. Ында үрезиннер чүгле четче арыглаттынган эвес, олар чажып тарыырының чогуур шынарынга чедирттинген. Артельдің баштаар чери бо чылын ферма чанының участогун тарыырын, малга ногаан конвейерни тургузарын шиитпирлээн. Ол сорулга-биле чаңгыс-даа колхоз өзүлүг ажыл-ишчи өзү-биле чорутпаан.

Хову ажылдакчыларынга амыдыралдың чугула байдалдарын тургузарынче чогуур кичээнгей салдынмайн турар. «Дружба», «Кызыл партизан» база Дзержинский аттыг колхозтарда хову турлаглары септеттинмээн. Чаа турлаглар немештир туттунмаан.

С. ТУШКОВ.

Кызылдың Пионерлер бажыңында

...Пианинодан шоолуг-ла бедивес бичии уруг вальс ойнап орган. Оон эштери ону долганган, чамдыктары аянныы кончуг ооҗум дыңналып кээп турган аялганы эдерип, сымыранып ырлашкан, а өскелери сонуургап дыңнаан турганнар.

— Уруглар, кичээлиристи эгелээлинер—дээн Мария Максимовнаның үнү дыңналган. Пианино ыды дораан-на соксай берген болгаш пионерлер долгандыр сандайлар салып каан өрээл ортузунда столга олурупканнар. Мария Максимовна уругларга ам чүнү канчаар кылырын тайылбырлап эгелээн. Ол болза, Кызылдың Пионерлер бажыныың хол кылыгларының бөлгүмү кичээлдеп турганы ол. Мария Максимовна Попова уругларны бөдүүн кылыглардан эгелээш элээн нарын чүүлдерни аргып, даараарынга өөредип каан.

Шак ындыг кичээлдер Пионерлер бажыныңга хүннүң-не болур. Аңаа эрткен өөредилге чылында чазанылганың, чурулганың, танцының, шиниң, ырының, шыдырааның болгаш оон-даа өске он ийи бөлгүмнер ажылдап турган. Ол бөлгүмнерге Кызыл школаларының 311 пионерлери киржип турганнар, а оларның удуртукчулары бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары. Чижээ, чазанылга бөлгүмүнүң башкызы эш Бурлицкий Тыва тудуг трезиниң чазаныкчызы, чурулга бөлгүмүнүң — чурукчу эш Суздальцев олар.

Апрель 19-та Пионерлер бажыңына школачылар чыглып келгеннер. Олар болза, бөлгүмнерниң эң идепкейлиг киржикчилери. Пионерлер бажыңының директору Соколова бөлгүмнер ажылының бо өөредилге чылында түңнелин чарлаап, бөлгүмнүң киржикчилери чүс он беш дээре оолдар, уругларны эртектиг белектер болгаш макталга бижиктер-биле шаңнаан. Оон соонда уругларның боттарының концерти болган.

Эрткен улуг хүнү Кызылдың школачылары Пионерлер бажыңына солун эрттиргеннер. «Пионер, чүге галстугуңга чоргаарланыр сен, сагын!» деп утренник болган. Уруглар аңаа Кызылдың педагогика институдунан студентилерни, бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарны болгаш акылары—комсомолчуларны чалап алганнар. Солун беседалар дыка үр үргүлчүлээн.

Уруглар бөлгүмнерге өөренген чүүлүн база эки шиңгээдип ап турарлар. Шыдыраа бөлгүмүнүң киржикчилери чоокта чаа маргыдаа чорутканнар. Ол бөлгүмнүң удуртукчузу В. Беркович. Пионерлер Чамзын, Монгуш олар эки ойнап, ийилээн дөртү разрядты, ол ышкаш бөлгүмнүң өске дөрт киржикчилери бешки разрядты чедип алганнар.

Бо хүннерде Кызылдың № 1, 2—3, 7 ортумак болгаш өске-даа школаларының аныяк пионерлери улуг башкы В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнге гурасбаатка чыыштарны эрттиргеннер.

Аныяк ленинчилериң солун ажылы хүннүң-не шак ынчаар хайныгын турар.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Апрельдің баштайгы чартыының бүдүрүлге планын ажыр күүседкен

Областың культура эргелелиниң типографиязының коллективи май мурнунуң социалистиг чарыжын калбартканының түңнелинде апрельдің баштайгы чартыының бүдүрүлге планын 106 хуу күүседкен.

Линотип болгаш өрүлге цехтеринде ажылчыннар чарыштың мурнуку олуруунда чоруп, бедик көргүзүглерлиг болуп турар. Линотип цехинде Шадрин, Бугаенко, Бражникова, өрүлге цехинде Гуреева, Томилова олар ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

О. ОПЕЕН.

Колхозтарда тудуг ажылындан

Улуг-Хем районнуң «Партияның XX съездизи» колхозунуң тудугжулары бо чылдың тудугларынга хереглеттинер 2200 кубометр тудуг ыяжының 1760 кубометрин тудуг шөлдеринде дүжүргеннер. Тудуг материалдарының белеткелиби-ле чергелештир колхозта тудуг ажылы хайныышкынныг чоруп турар.

Тудугда ниитизи-биле 68 колхозчулар, 27 ажыл аттары, автомобиль болгаш трактор ажылдап турар. Колхозчу суурда школа бажыңының, 250 кижи олуттуг клубтуң тудуу эгелээн. Ук бажыңнарның хол дежээ салдынган. Тудуг бригадазының кежигүннери үш звенода үстүп алган ажылдап турарлар.

Оон аңгыда Хендергеде чурттап турар малчыннарга тудар чурталга бажыңнарының, мал кажааларының ыяжын трактор-биле сөөрүп турар. Чаа туткан электростанцияның чанында дилдиринге белеткеп, 400 кубометр ыяшты дүжүрген.

Эрткен чылын тудуг ажылынга чедиишкиннери дээш алганы партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң колхозтар аразынга шилчиир Кызыл тугун артельдің тудугжулары быжыы-биле тудуп турарлар.

С. КОМБУ.

* * *

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң тудугжулары тудуг материалдарының белеткелин бүрүн дооскаш, бо чылдың тудуг планындан көрдүнген 25 чурталга бажыңнарының 12-зинин ханчларын тудуп үндүргеннер. Оон аңгыда 6 мал кажааларындан 4 кажаа бүрүн туттунган.

Тудуг материалдары болгаш одаар ыяш белеткәәр талазы-биле хөй-ниитиниң шефтәәшкиннери каш удаа организастаттынган. Чоокта чаа 85 колхозчулар шефтеп үнгеш, 180 кубометр одаар ыяшты чаңгыс хүн белеткәәннер.

Д. СПИРИН.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Алдан Маадыр» колхозунуң тудуг бригадазы чугай өртедир 8 кижи составтыг тускай звенону тургускан.

Звенонуң кежигүннери колхозтуң ажыл-агыйынга хереглеттинер 140 тонна чугай дажын өртедип турарлар.

Н. ООРЖАК.

* * *

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг кедээ ажыл-агый артелинде эш Бөртек-оолга удурткан тудуг звенозу ниитиниң малынга кайызынга-даа 500 баш хой кирер 6 кажааларны туткан.

Звенода Каадыр, Дамба, Далай олар хүннүң нормазын 160 хуу чедир күүседип турарлар.

А. САЛЧАК.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозу чыл бүрүде элээн хөй чурталга бажыңнарын болгаш өске-даа чаа тудугларны ажыглалга киирип турар.

Ынчалза-даа ук тудугларның чамдыызы чогуур негелдезинге чедир кылдынмайн турарын колхоз төвүнде крышаларны маан бажыңнар көргүзүп турар. Колхозтуң пилорамазында дуржулгалыг, мергежээн кижиниң чогундан тудугга хереглеттинер дилиг материалдары бо чылын база-ла чедишпейн турар. Ол чорук тудуг ажылынга улуг моондакты таварыштырып, каңгыг-бир тудугну төнчүзүнге чедир доозар арганы тудугжуларга бербейн турар.

С. АНАЙ-ООЛ.

КИНО

ЛЕНИННИҢ ДААЛГАЗЫ-БИЛЕ

В. И. Лениниң төрүттүнгениниң бээр 88 чыл болганын холбаштыр бистиң областың экраннарынга «Лениниң даалгазы-биле» деп өңнүг кино-чурукту көргүзүп эгелээн. Ук кинону Ташкентинин киностудиязы үндүрген. Кинонуң сөс чогаалын А. Уйгун, М. Шевердин болгаш С. Мухомедов олар бижээн.

Кинону Л. Файзиев тургускан, музыказын композиторлар М. Зив, Д. Закиров олар чогааткан, В. И. Лениниң ролунда артист М. Кондратьев, профессор Матусовскийниң ролунда артист В. Соловьев ойнап турар. Кино-чурукту узбек дылдан орус дылче «Сюзмультфильм» киностудия шилчиткен. «Азияның улустарын эртемге өөредириниң чаагай хөрөө-биле боттарының амыдыралын холбаштырган орус эртемденнерге бо кино-чурукту тураскаал болдуруп турар» деп сөстер-биле бо кино-эгелээр.

Аныяк совет республиканың амыдыралы дээш кадыг-дошкун тулчуушкуннар ам-даа доозулбаан турган, ынчалза-даа ол аар-берге хүннерде Советтерниң хөй национ алдыг республиказының культура талазы-биле хөгжүлдезиниң дугайында В. И. Ленин үргүлчү бодап турган.

Москва. Кремль. Владимир Ильич Лениниң ажылдаар кабинеди. Ында узбек төлээлер четкилеп келген. Ортаакы Азияга холбашкан чамдык айтырыгларны чугаалажып шиитпирлээнинин соонда, Ортаакы Азияга баштайгы дээди өөредилге черин тургузар дугайында айтырыгны төлээлер көдүрүп келирге, В. И. Ленин ону изии-биле деткээн.

Профессор Матусовскийге аныяк матрос чедип келгеш, чоруулу дээр. Профессор чүвениң ужурун билбейн кады чоруптар. Ол дээрге, ону В. И. Ленин кел деп чалааны ол.

Ортаакы Азияга бирги күрүне университетиниң чаа университет тургузарын болдурбазының дугайын олар чугаалажып турарлар. Ынчангаш бо бүгү хоралыг ажылды чорудары-биле олар болунуң төлээзин ынаар чорудаар.

Ол аразында дайзынның ак шериглери Москвадан үнген демги поездини чедер черинге чедирбейн, орук ара узуткап каар дээш, аңаа халдаашкын кылыр. Тулчуушкун эгелээр. Ол өйде бистиң шериглеривистиң бир кезээ аңаа ап чедер болгаш дайзыннарны чылча шавар. Поезд чедип келген. Университетти тургузуп эгелээн.

Узбек, түркмен, таджик, кара-калпак оолдар, быстар чырыкче, билиглерни чедип алырынче чүткүп, чаа университетке өөренири-биле кирип турарлар. Ынчаарга эрги үениң карангы күштери—байлар, шажынчылар, буржуаз националистер болза чаа делегейни тургузарынга моондак кылыр дээш, бүгү-ле аргаларны хереглеп турар—университетке өөренири-биле келген аныяктарны хүлээп албайн турар дугайында меге суртаалды кылып, херек черлерге өлүрер-даа аргаларны ажыглап, хоп-мегени-даа тарадып, коргударының-даа хемчеглерин ап турарлар.

Даштыкы империалистерниң чоруткан төлээзи кижи университетке башкы болуп шургуп кирип алган. Чырыдыышкынның улус комиссарында база шивишкин идегет олуруп алган. Олар хоп-мегениң аргаларын хереглеп тургаш, профессор Матусовскийни университеттиң ректору албаннадан дүжүрерин чедип алганнар. Байлар оолдары студентилерни олар база эвилелдеп, студентилериниң аразынга хоралыг ажылдарны чорудуп турар.

Дайзыннар болза университетке бир дугаарында кирген узбек кысты өлүрерин база организастаан. Ол уругну орнукшудуп турда узбек хөрөөженнер дайзыннарга килеңин илередип, уругнуң эгелээн хөрөөн уламчылаарын тангыраглап, кезээде арны-бажы көзүлбес кылдыр дугланып алгаш чоруп турган думаалайларын массалыы-биле ап октап, оон-биле эргиниң артынчызын каргап турарлар.

Дайзыннар сойгалап илереттинген. Чырыдыышкынның улус комиссарында чаа, бистиң киживис кирген. Профессор Матусовскийни университетке ажылдаары-биле катап эгиткен. Бо кино чурук мындыг янзы доостур.

Дайзыннарга удур кадыг-дошкун демиселге чаа, кайгамчык эки делегейниң тургустунуп турарын, бодунуң оруунга таварышкан бүгү-ле моондактарны ажып эрткеш, чаа делегейниң тиилээнин бо кино чурук чугаалап турар.

Ынчангаш В. И. Лениниң даалгазы ындыг янзы күүсеттинген.

Моон-биле чергелештир В. И. Лениниң ролунда артист М. Кондратьевтиң, профессор Матусовскийниң ролунда артист В. Соловьевтуң эки ойнап турарын демдеглээри чугула.

«Лениниң даалгазы-биле» деп бо кино болза, Ортаакы Азияның киностудияларының Владимир Ильич Лениниң өлүм чок овур-хевирин көргүскен баштайгы кино болур.

С. САЛЧАК.

Чурукта: кинодан көргүзүү.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизинин 3—88, харысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдизинин 3—68, чагаа килдизинин база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00067. Культура эргелелиниң типографиязы.